

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV VÝCHODOEVROPSKÝCH STUDIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Hovorová řeč a slang v dramatech Vasilije Sigareva
– Černé mléko, Plastelína a Fantómové bolesti

Praha 2008

Jiří Šebek

Děkuji své vedoucí diplomové práce PhD. Tat'áně Loikové-Nasenko za všestrannou pomoc, trpělivost, neocenitelné rady a odborné vedení při vypracování diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a pouze s pomocí uvedených pramenů.

V Praze dne.....

Obsah

1. Úvod
2. Hovorová řeč
  - 2.1 Teritoriální dialekty
  - 2.2 Interdialekty
  - 2.3 Sociolekty
3. Obecná charakteristika slangu
  - 3.1 Slang mládeže
  - 3.2 Slang narkomanů
4. Žargon
  - 4.1 Vězeňský žargon
5. Život a dílo Vasilije Sigareva
  - 5.1 Děj dramatu Černé mléko
  - 5.2 Děj dramatu Plastelína
  - 5.3 Děj dramatu Fantómové bolesti
6. Jazykové prostředky Sigarevových dramát
  - 6.1 Specifika jazyka dramatu Plastelína
  - 6.2 Specifika jazyka dramatu Černé mléko
  - 6.3 Specifika jazyka dramatu Fantómové bolesti
7. Závěr
8. Seznam použitých pramenů a literatury
9. Přílohy
  - 9.1 Text dramatu Černé mléko
  - 9.2 Text dramatu Plastelína
  - 9.3 Text dramatu Fantómové bolesti

Úvod

*„Иначе расставленные слова меняют смысл,
иначе расставленные мысли производят другое впечатление.“*

Блез Паскаль

V současné době se stále větší počet lingvistů začíná ve svých vědeckých pracích zabývat fenoménem slangu a hovorové řeči, který zaujímá své místo v běžném jazyce již dlouhou dobu, ale v posledních letech tyto specifické formy jazyka nacházejí stále větší uplatnění nejen v běžné každodenní komunikaci, ale i v denním tisku, různě tématicky zaměřených časopisech a také samozřejmě v televizním vysílání a rádiu. Tento fenomén nesouvisí samozřejmě pouze s ruským jazykem, ale je možné jej pozorovat téměř v každém jazyce na celém světě v souvislosti s globálním rozvojem společnosti.

Cílem této práce je najít co nejpřesnější definice pro hovorovou řeč, slang a s ním související žargon a zároveň také porovnat různé formy použití těchto jazykových forem na třech dramatech Vasilije Sigareva, v současné době jednoho z nejdiskutovanějších autorů divadelních her v Rusku.

Pro dosažení tohoto cíle je nutné prozkoumat různé roviny jazyka: fonetickou, morfologickou, lexikální a syntaktickou. Teoretickými, ale i praktickými východisky pro tuto práci budou různé výkladové slovníky slangu a hovorové řeči, zejména pak výkladový slovník V. S. Elistratova „Толковый словарь русского сленга“¹, slovník T. G. Nikitinové „Толковый словарь молодежного сленга“², „Большой толковый словарь русского языка“ S. A. Kuzněcova³ a dále různé publikace a stati zabývající se slangem a hovorovou řečí.

Jelikož problematika hovorové řeči, žargonu a slangu je velice obsáhlá, budeme se v této práci věnovat pouze některým z druhů slangu, které jsou nejčastěji použity v dramatech Vasilije Sigareva, a to slangu mládeže (a s ním

---

¹ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005.

² Никитина Т.Г. Толковый словарь молодежного сленга – Изд-во Астрель, 2003.

³ Кузнецов С.А. Большой толковый словарь русского языка – Изд-во Норинт, 1998.

v současné době silně spjatým počítačovým slangem), o kterém můžeme i bez jakéhokoliv lingvistického hodnocení říci, že se dotýká téměř každého z nás protože se jedná o formu jazyka, se kterou se běžně setkáváme na ulicích, v dopravních prostředcích a zejména ve školních zařízeních, která jsme všichni navštěvovali v době studií, a slangu narkomanů (v souvislosti s prostředím, ve kterém se odehrávají Sigarevova dramata).

S pojetím slangu je v ruském jazyce úzce svázán žargon, jehož definici a rozdíly od slangu se pokusíme určit v samostatné části této diplomové práce. Zaměříme se zejména na vězeňský žargon, z něhož pochází řada výrazů a slovních spojení, která postupem času silně zakořenila v hovorové řeči a slangu, a při užití kterých si rodilý mluvčí často ani neuvědomuje, jakým způsobem se dostala do současné slovní zásoby. Většinou se jedná o výrazy, které se začaly v současném ruském jazyce objevovat po rozpadu Sovětského svazu.

V části věnované hovorové řeči jako prostředku každodenní komunikace vezmeme v úvahu vliv teritoriálních dialektů, interdialektů a sociolektů na slovní zásobu, o které je možné říci, že se mění v závislosti na tom, v jaké době a v jakém prostředí se mluvčí právě nachází (město, vesnice) a zejména na jeho příslušnosti k jakékoliv sociální skupině. Je zřejmé, že s vývojem společnosti a rozvojem techniky se mění i naše slovní zásoba.

Vasilij Sigarev je v současné době jedním z nejdiskutovanějších autorů divadelních her v Rusku. I když je Sigarevovo jméno a dílo dnes již známé širší veřejnosti považujeme za nutné alespoň v krátkosti se zmínit o Sigarevově biografii (s níž je úzce spjato jedno z námi rozebíraných dramát – „Plastelína“) a kritice jeho divadelních her, z nichž většina byla uvedena již i v České republice. V této části se seznámíme i s dějem, postavami a prostředím dramát *Plastelína*, *Černé mléko* a *Fantómové bolesti* (text všech tří divadelních her je uvedený v příloze a je čerpán z oficiálních internetových stran Vasilije Sigareva)⁴, která jsme vybrali pro jazykový rozbor v praktické části této diplomové práce. Tato část nám napomůže hlouběji proniknout do Sigarevova díla a porozumět jazykovým rozborům jednotlivých dramát.

---

⁴ Oficiální internetové stránky V. Sigareva: www.sigarev.narod.ru

Tematický výběr Sigarevových dramát použitých pro tuto práci není náhodný. Snažili jsme se vybrat právě ty divadelní hry, které se odehrávají v různých prostředích (železniční stanice někde na východě Ruska, větší město a tramvajové depo) v nichž je možné najít všechny jazykové prostředky, které jsou rozebírány v teoretické části (na základě příslušnosti hrdinů jednotlivých divadelních her k určité sociální skupině obyvatelstva).

2. Hovorová řeč

Jedná se o jeden z funkčních jazykových stylů (funkční stylistika), který zahrnuje projevy běžného dorozumivacího styku, které plní funkci prostě sdělnou, komunikativní. Realizuje se obecným ruským jazykem nebo hovorovou formou spisovného jazyka.

Hlavními rysy hovorového jazyka jsou:

- volnost ve výběru a uspořádání jazykových prostředků,
- situační charakter tendence ke stručnosti, přibližnosti až eliptičnosti prostředků,⁵
- užívání expresivních prostředků,
- gesta a mimika.⁶
- časté využití slov v přeneseném významu, částic, zájmen, různých oslovení a přezdívek, neúplných vět a časté opakování nebo záměrné prodlužování slov pro vyjádření expresivity.

Výrazové prostředky spisovného ruského můžeme rozdělit z hlediska jejich využití pro různé komunikační funkce na prostředky:

- *vysokého stylu* (tj. spisovný ruský jazyk s knižními prostředky), určené např. projevům slavnostním, obřadním,
- *neutrálního stylu* (neutrální spisovná ruština), užívané v administrativě, psané publicistice, odborné literatuře apod.,
- *nízkého stylu* (hovorový ruský jazyk), užívané např. v mluvené publicistice.⁷

---

⁵ Elipsa – nevyjádření slova (většinou přísudku), které sice náleží do větného schématu, ale jeho vynechání nebrání srozumitelnosti. – dostupné na <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/39510-elipsa>

⁶ Е.А.Земская. Русская разговорная речь. Фонетика, морфология, лексика, жест. Стр. 214.

⁷ Е.А.Земская. Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения. Русский язык, Москва, 1987. Стр. 3-5

Tzv. *hovorová ruština* (hovorový styl spisovného jazyka) je mluvenou podobou ruštiny spisovné (mluveným spisovným vyjadřováním), řídí se tedy spisovnou normou, odhlíží však od knižních výrazů a odráží (kromě typických mluvnických rysů) progresivní vývojové tendence ruštiny, tzn. je tolerantní k jazykovým prostředkům, které ještě nebyly uznány za spisovné (nebyly zatím kodifikovány v jazykovědných příručkách a slovnících).

Hovorový styl spisovného ruského jazyka se uplatňuje v mluvených projevech veřejného, oficiálního, prestižního rázu (nezvolíme-li, jako např. v obřadních projevech, „čistou“ spisovnou ruštinu). V konverzaci soukromé nebo neoficiální veřejné volíme většinou některý z typů mluvy nespisovné (odrazí se v ní sociální a regionální příslušnost jednotlivých mluvčích): místní nářečí (dialekt); nadnářeční mluvu větších oblastí, regionů (interdialekt); městskou mluvu (městský interdialekt); specifickou mluvu různých profesních nebo zájmových skupin (profesní mluvu, slang, argot).⁸

Na základě výše uvedené charakteristiky hovorového stylu jazyka můžeme říci, že hovorová řeč nemůže být mluvčím předem připravená, tzn. vyplývá ze situace. Pokud použije hovorové výrazy jeden z mluvčích v oficiálním (profesním) dialogu, může se stát, že budou přijaty druhým mluvčím jako narážka nebo vtip k „odlehčení“ komunikace.

2.1 Teritoriální dialekty

Teritoriální dialekt je označení pro nářečí určitého ohraničeného území (teritoria), přenášené již několik století ústní tradicí.⁹ Množství různých nářečí souvisí s někdejší rozdělením území Ruska na jednotlivá knížectví, což spolu s poddanstvím, nevolnictvím, které znemožňovalo mj. libovolné stěhování poddaných, bylo příčinou odlišné mluvy těchto území. Nejrozvinutější jsou dialekty místní, které se vydělují vlastnostmi hláskoslovnými, lexikálními a gramatickými. Jsou výsledkem dlouhodobého vývoje, dochovávají staré

---

⁸ **Argot** – hantýrka, zvláštní slovník určitých společenských skupin, zejména deklasovaných vrstev, a srozumitelný hlavně jim. – Převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/24015-argot>.

⁹ **Dialekt** - je nespisovný jazykový útvar užívaný pouze mluvčími z určité geografické oblasti, případně oblasti sociální. Převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/197061-dialekt>.

hranice mezi státy, feudálními celky, kmeny.¹⁰

Tradiční nářečí dnes pomalu zanikají, v aktivním hovoru se udržují mezi starší generací, mladší lidé je užívají jako svou „rodinnou mluvu“ při konverzaci se svými staršími příbuznými, v hovorech „o věcech denní potřeby“. (Ponecháváme stranou členy různých folklorních souborů, které se snaží uchovat, a někdy i mezi mladší generací oživit, znalost místních nářečí).¹¹ Řidčeji můžeme nářečí nalézt i v umělecké literatuře, kde se jím dosahuje přesvědčivější charakteristiky postav i prostředí. Toto užití nářečí je však přizpůsobeno potřebám umělecké literatury, a je proto třeba jej od nářečí skutečného odlišovat (mluvíme o nářečí stylizovaném).¹²

2.2 Interdialekty

Interdialekty (nadráčečí), charakterizované jako „poslední vývojové stadium dialektů“, vznikaly a nadále vznikají jednak sblížením jednotlivých nářečí v určitém větším regionu (stírají se jejich nejvýraznější nářeční rozdíly), jednak pronikáním spisovného ruského jazyka do tradičních nářečí.¹³

Počátek „odumírání“ dialektů musíme hledat již v době zrušení nevolnictví a postupného rozpadání jednotlivých knížectví a postupného sjednocování Ruska. Lidé se mohli svobodně stěhovat, rozšířilo a zkvalitnilo se školní vzdělání v mateřském jazyce a výuka mateřskému jazyku. V době rozvoje průmyslu našlo množství obyvatel venkova práci v městských továrnách.

V nedávné době měl velký vliv na rozšíření povědomí o spisovném jazyce vznik rozhlasu a televize - od té doby se lidé o spisovné normě dozvídali nejen z tisku, ale slyšeli spisovnou češtinu i z těchto médií.

---

¹⁰ HAUSER, Př. *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Pha: SPN, 1980. Kapitola Vrstvy ve slovní zásobě, s. 26.

¹¹ Е.А.Земская. *Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения*. Изд-во Русский язык, Москва, 1987. Стр. 228

¹² HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980. Kapitola Vrstvy ve slovní zásobě, s. 22.

¹³ Interdialekt - Nadnářeční forma národního jazyka, v níž se stírají specifické rysy jednotlivých nářečí. – převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/52667-interdialekt>.

Neexistuje pouze jedna definice a stejně tak jednotná kritéria pro vymezení jazyka a dialektu, proto je možné říci, že v případě kdy se chtějí lingvisté vyhnout přesného zařazení některého výrazu k jedné nebo druhé skupině, použijí termín *idiom*¹⁴, který označuje jakýkoliv výraz alespoň trochu se odlišující od jiných forem jazyka. Idiom může být považován za dialekt například tehdy:

- kdy se nejedná o normalizovaný spisovný jazyk
- když jeho nositelé nemají vlastní stát nebo jinou formu autonomního ustavení
- když se nejedná o prestižní formu společenského styku a komunikace.¹⁵

Jako příklad pro rozdíly mezi dialekty v různých částech Ruské federace můžeme uvést několik výrazů, která jsou běžně používány obyvateli Moskvy a Petrohradu:

- Подъезд x Парадная
- Бордюр x Поребрик
- Водолазка x Бадлон
- Проездной x Карточка
- Эстакада x Виадук
- Шаурма x Шаверма
- Батон x Булка
- Пончик x Пышка
- Палатка x Ларёк a další.

---

¹⁴ *Идиом* (греч. *ἰδιόμα*, фр. *idiome* «язык, наречие») — получивший распространение в лингвистике XX века обобщающий термин для естественно-языковой знаковой системы; объединяет понятия язык, диалект, говор, социолект и др. Используется для того, чтобы подчеркнуть общие свойства всех этих систем, или же в спорных случаях, когда дискусионен сам вопрос «язык или диалект?» (такая ситуация возникает весьма часто). – доступно на <http://ru.wikipedia.org/wiki/idiom>.

¹⁵ Livejournal „Любители русской диалектологии“ – доступно на интернетовых stránkách http://community.livejournal.com/ru_dialectology.

2.3 Sociolekty

V řeči každého člověka (ať již spisovné nebo nespisovné) je možné zaznamenat používání lexikálních nebo frazeologických prvků některého ze sociolektů¹⁶, které vypovídají o příslušnosti mluvčího k nějaké profesní nebo zájmové skupině. Z toho můžeme vyvodit, že dialekty dělíme na nářečí sociální (společenská) a zeměpisná (geografická, teritoriální), která jsme již definovali v předchozí kapitole.

Obvykle se mezi nimi rozlišují:

- *profesní mluva (profesionalismy)*¹⁷ – nespisovné profesionální výrazy různých oborů, kterých se mezi pracovníky těchto oborů užívá například na celém území státu, avšak příslušníkům jiných zaměstnání bývají mnohdy neznámé.
- *slang* – záměrná deformace jazykových prostředků, často se jedná o emocionálně zabarvené výrazy.¹⁸ Jedná se o mluvu zájmových skupin, proto rozeznáváme například slang mládeže, narkomanů, sportovců atd. S pojetím slangu je úzce spjat termín „žargon“, který můžeme v krátkosti definovat jako nespisovnou, obvykle slangovou mluvu některých skupin společnosti.¹⁹
- *argot* – pracuje s podobnými jazykovými prostředky jako slang, proto od něho nebývá často lehce odlišitelný. Někteří autoři označují argot jako „mluvu deklasovaných živelů“²⁰, neboť se jednalo zejména o mluvu, kterou užívaly skupiny stojící na okraji společnosti, například zloději,

---

¹⁶ Sociolekt (sociální nářečí) – mluva, jejíž užívání je omezeno na určitou sociální skupinu daného jazykového společenství. Zahrnuje soubor nespisovných prostředků, užívaných v profesionální, zájmové nebo sociálně kompaktní skupině lidí. Jedná se o nestrukturní útvary (nemají vlastní gramatickou stavbu a jádro slovní zásoby), opírají se proto o strukturu některého místního dialektu. – dostupné na <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/95712-sociolingvistika>.

¹⁷ Profesní mluva - mluva s hovorovou odbornou terminologií. – převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/94810-slang>.

¹⁸ Více v kapitole č. 4 věnované obecné charakteristice slangu a vybraným druhům slangu.

¹⁹ Více v kapitole č. 5 věnované obecné charakteristice žargonu a vězeňskému žargonu.

²⁰ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980. Kapitola Vrstvy ve slovní zásobě, s. 25 - 38.

prostitutky apod.

Pojetí sociolektů prochází vývojem, zvláště v poslední době vyvstává potřeba přehodnocení jejich definic (zvláště argotu) - někdy nelze přesně určit hranici mezi profesní mluvou a slangem (např. u mluvy vojenské) nebo slangem a argotem (např. mluva sprejerů).²¹ Studium sociolektů se zabývá sociolingvistika (sociální lingvistika).²² Předmětem zkoumání sociolingvistiky jsou např. vztah mezi jazykem a národem, historie jazyků určitých národů, sociální diferenciacce jazyka, vzájemná spojitost mezi jazykovými a sociálními strukturami, typologie jazykových situací, na která mají určitý vliv jakékoliv sociální faktory apod.²³

Na základě výše uvedených skutečností by bylo možné říci, že vězeňská mluva patří k argotu, ale v kapitole věnované vězeňskému žargonu objasníme, z jakého důvodu je v ruském jazyce tato forma jazyka řazena k žargonu – „воровской жаргон“.

---

²¹ Hugo Jan a kol. Slovník nespisovné češtiny. Argot, slangy a obecná čeština. Historie a původ slov. 2. vyd., Nakladatelství Seqoy.Praha, 2006.

²² Sociolingvistika - vědní obor na hranicích jazykovědy a sociologie; zabývá se vlivy společenského vývoje na strukturu jazyka a jeho funkce. Užívá metod lingvistických i sociologických (dotazníky, ankety). K sociolingvistice se řadí i řízení a plánování jazykových jevů a jazyková politika. Termín sociolingvistika se objevuje od roku 1953, jeho obsah navazuje na starší práce ze sociální lingvistiky a sociologie jazyka. – převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/95712-sociolingvistika>.

²³ Ervin-Tripp, S. M., (May, 1969). Communicative competence. Items, 22-26. New York: Social Science Research Council.

3. Obecná charakteristika slangu

*Сленг – это язык, который закатывает рукава,
плюет на ладони и приступает к работе.
(Карл Сэндберг)*

Pojem 'slang' čím dál tím více zaujímá své postavení ve studiích týkajících se současné lingvistiky. V současné době existuje dostatečně velké množství definic slangu, které si navzájem protiřečí. Tyto rozpory se týkají především rozsahu významu slangu. Spor se týká především toho, zda se mají za slang považovat pouze zřetelná ironická slova, která vystupují v běžné komunikaci jako synonyma spisovných ekvivalentů, nebo i veškerá nestandardní lexika, která bývá odsuzována vzdělanými lidmi.

Termínu 'slang' se nejčastěji používá v anglistice, i když v poslední době se čím dál tím aktivněji používá i v rusistice. Často se termín 'slang' používá jako synonymum ke slovu 'žargon'.

Proto by mělo smysl pokusit se za prvé, přiřadit termínu 'slang' co nepřesnější definici a za druhé, objasnit rozdíl nebo shodnost pojmů 'slang a žargon'.

Je důležité začít etymologií. Je známé, že do dnešní doby existují v současné lingvistice pochyby o vývoji termínu 'slang'. Podle jedné z uváděných verzí pochází anglické slovo 'slang' od slova sling - v překladu vrhat, hodit (метать, швырять).²⁴ Podle této teorie je slovo 'slang' odvozené od archaického anglického slovního spojení – to sling one's jaw – v překladu mluvit vulgárně a urážlivě (говорить речи буйные и оскорбительные).²⁵ Na základě jiné teorie termín 'slang' vychází z anglického 'slanguage' – kde počáteční písmeno 's' je přidáno k anglickému language, jako pozůstatek slova 'thieves', tzn. Zpočátku se jednalo o slovní spojení thieves language – zlodějský jazyk (воровской язык).²⁶

Není přesně známo, kdy se poprvé slovo slang objevilo v Anglii v běžné

---

²⁴ Английско-русский словарь – www.multilex.mail.ru.

²⁵ Английско-русский словарь – www.multilex.mail.ru.

²⁶ Pei Mario The History of English Language. N.Y.: New American Library, 1994. Str. 183.

komunikaci. V písemné formě se v Anglii poprvé objevilo v 18. století. Tehdy významově označovalo urážku. Přibližně v roce 1850 se začal termín 'slang' používat častěji jako označení pro 'nezákonnou prostonárodní lexiku'. V tomto období se také objevují synonyma slova slang - 'lingo', používané zejména u nižších vrstev obyvatelstva, a 'argot', upřednostňované obyvatelstvem tmavé pleti.²⁷

V ruské lingvistice se nejčastěji k objasnění slangu uvádí definice V. A. Chomjakova: „Сленг – это относительно устойчивый для определенного периода, широко употребительный, стилистически маркированный (сниженный) лексический пласт (имена существительные, прилагательные и глаголы, обозначающие бытовые явления, предметы, процессы и признаки), компонент экспрессивного просторечия, входящего в литературный язык, весьма неоднородный по своим истокам, степени приближения к литературному стандарту, обладающий пейоративной эксперссией.“²⁸

Zcela jiný výklad k objasnění slangu je možné najít ve Slovníku lingvistických termínů O. S. Achmanové. Slang je:

- hovorová varianta profesionální lexiky
- elementy hovorové lexiky určité profesionální nebo sociální skupiny, které tím, že pronikají do spisovného jazyka nebo přímo do komunikace lidí, aniž mají přímou spojitost s danou skupinou lidí, získávají v těchto jazycích zvláštní emocionálně-expresivní zabarvení.²⁹

Jak si můžeme všimnout, na základě první definice je slang pouze skupina slov, která nacházejí své uplatnění v terminologickém značení, např. *дворник* nebo *запaska* u automobilistů. Taková slova se nehodí pro oficiální

---

²⁷Partridge E. Slang Today and Yesterday. London: Routledge and Kegan Paul, 1979. S. 3.

²⁸Хомяков В.А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода. Автореф. докт. Дис. ...канд. филол. Наук. Л., 1980. - С. 43-44.

²⁹Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: Советская энциклопедия, 1966. - С. 419.

slovní konstrukce, zároveň jsou ale hojně využívány v obchodní komunikaci.

V druhém případě jde o slova, která již nepatří pouze k profesní lexice, ale jedná se i o slova, která přešla v běžnou komunikaci. Jako příklad můžeme uvést slovo *шестерка* – jedním z významů tohoto slova v kriminálním prostředí je „человек, прислуживающий вора́м“.³⁰ V současném hovorovém jazyce *шестерка* označuje pohrdavé označení jakéhokoliv bezvýznamného člověka s kriminální minulostí nebo sklony (kriminální minulost není striktně podmínkou).

Od obou těchto teorií se odlišuje definice uvedená ve Velkém encyklopedickém slovníku z roku 1998:

- Сленг – это то же, что жаргон (в отечественной литературе преимущественно к англоязычным странам).³¹

Na základě této teorie je slang definován pouze jako synonymum pro žargon.

- Совокупность жаргонизмов, составляющих слой разговорной лексики, отражающей грубо - фамильярное, иногда юмористическое отношение к предмету речи. Употребляется преимущественно в условиях непринужденного общения.³²

Na rozdíl od některých dalších definic je v této zdůrazňována hrubost a familiárnost slangových výrazů. „Юмористическое отношение“ není pokládáno za bezpodmínečný příznak slangu.

Stejně jako se rozcházejí ve svých definicích slangu ruští lingvisté, můžeme mnoho různých názorů na slang najít i u lingvistů zabývajících se anglickým jazykem. Jako příklad můžeme uvést teorii R. Spearse. Podle Spearse se termínu slang používalo zprvu pouze pro označení anglického

---

³⁰Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона (речевой и графический портрет советской тюрьмы) / Авторы-составители Д.С. Балдаев, В.К. Белко, И.М. Исупов. М.: Края Москвы, 1992. С. 287.

³¹БЭС, Большой энциклопедический словарь. Языкознание. М.: Российская энциклопедия, 1988. С. 161.

³²БЭС, Большой энциклопедический словарь. Языкознание. М.: Российская энциклопедия, 1988. С. 161.

kriminálního žargonu jako synonyma ke slovu „cant“. Během dalších let získal slang mnohé další významy a v současné době je slang soubor různých druhů nespisovné lexiky – žargonu, hovorové řeči, dialektů a vulgárních slov.³³

Na základě všech výše uvedených teorií můžeme konstatovat, že bez ohledu na svoji popularitu v současné lingvistice nemá slang žádnou přesnou definici. Přesto můžeme na základě všech dostupných teorií a definic o slangu určit jeho nejpodstatnější vlastnosti:

- Jedná se o nespisovnou lexiku, tzn. slova a slovní spojení, která stojí za hranicemi literárního jazyka (z pohledu požadavků současného spisovného jazyka).
- Jde o slovní zásobu, která vznikla a má největší zastoupení ve verbální komunikaci.
- Jde o emocionálně zabarvenou slovní zásobu.
- Slang je možné charakterizovat také jako slova familiární. Tzn., že tato vlastnost ohraničuje jeho stylistické použití.
- Familiární a emocionální zabarvení mnohých slangových slov a výrazů může způsobit rozdíly v jeho vnímání – ironie, vtip, výsměch, opovržení, pohrdání, hrubost a vulgarita.
- V závislosti na tom v jakém prostředí se slang používá je možné rozdělit ho do dvou skupin:
  - obecně známý a používaný v komunikaci
  - málo známý, používaný úzkou skupinou mluvčích
- Mnohá ze slangových slov a výrazů jsou nesrozumitelná pro velkou část populace, zvláště v době vzniku daného slova a jeho transformace v běžnou komunikaci, protože jsou často spojena se slovní zásobou úzké skupiny mluvčích nebo jsou převzata z cizích jazyků.³⁴
- Díky slangu se může člověk ztotožnit s různým sociálním prostředím.
- Výrazná expresivní složka nespisovného jazyka. Styl komunikace, který

---

³³Spears Richard A. Slang and Euphemism. N.Y.: New American Library, 1982. S. 10-11.

³⁴Судзиловский Г.А. Сленг – что это такое? Англо-русский словарь военного сленга. М.: Воениздат Минобороны, 1973. - С. 9-12.

je protikladem spisovnému (formálnímu) jazyku.

- Živý, neustále se vyvíjející styl komunikace, který se mění společně s vývojem společnosti, rozvojem dané země a její kultury.

3.1 Slang mládeže - Молодежный сленг

Ruský slang mládeže představuje zajímavý lingvistický fenomén, který není omezený pouze věkem, jak by se mohlo zdát podle jeho názvu, ale je možné říci, že často nachází své uplatnění v různých uzavřených sociálních skupinách mluvčích, které jsou spolu spjaty časově nebo prostředím. Nejčastěji je však používán studenty.

Mládežnický slang staví na základě spisovné slovní zásoby, od které se odlišuje využitím hovorové, familiární a vulgární lexiky. Velká část slov používaná v slangu mládeže jsou různým způsobem zkrácená slova, odvozeniny, fonetické asociace a termíny převzaté z cizích jazyků, nejčastěji z anglického.

Charakteristickou vlastností, kterou se odlišuje slang mládeže od ostatních slangů, je častá dobová proměnlivost daná změnou pokolení.

V minulosti byl často tento slang využíván jako jakýsi protest proti době a společnosti a s tím byla spojena i jeho slovní zásoba. V současnosti má největší vliv na rozvíjení slangu mládeže počítač, vše s ním spojené a současně celosvětová globalizace.

V tomto druhu slangu se odráží životní styl skupiny nebo kolektivu, který daný slang používá a dále rozvíjí. Nejčastější slovní zásoba se týká charakteristiky člověka, rodinných vztahů, prostředí, které jej bezprostředně obklopuje (město, jednotlivé městské části, názvy ulic, pojmenování různých institucí atd.), zaměstnání, oblečení a trávení volného času (večírků, hudby, kouření, přijímání narkotik, alkoholu atd.).

S pojmenováním místa, kde tráví mládež svůj volný čas, je spjata

i toponymie³⁵ slangu . Např. :

- *Пушка* = площадь Пушкина
- *Плешка* = институт им. Плеханова
- *Лужа* = Лужники³⁶

Slangové výrazy velice často pronikají do denního tisku. Téměř ve všech materiálech, kde se mluví o životě mládeže nebo jejich zájmech, se vyskytuje alespoň několik slangových termínů. Z toho vyplývá, že noviny a časopisy jsou pro lingvisty cenným zdrojem pro studium slangu, protože odrážejí momentální stav jazyka ve společnosti.

Jako příklad můžeme uvést pojmenování dívek a chlapců. Dříve se pro označení dívky mezi mládeží používaly termíny jako „*телки*“, „*чувихи*“ nebo „*герлы*“, nyní se častěji používají výrazy „*тетки*“ nebo „*пчелы*“. Chlapce dívky nazývají „*дядьки*“.³⁷

Ruský slang mládeže se nejvíce rozvíjí v Moskvě a v Petrohradě a je dále rozšiřován do celého Ruska. Od ostatních typů slangu se odlišuje především tím, že daná slovní zásoba slouží pro komunikaci jedné věkové kategorie lidí a je tvořena z velké části synonymy k anglickým termínům a dále vysokým počtem vulgárních výrazů (*матом*).³⁸

Jak již bylo uvedeno dříve, mnoho výrazů používaných mládeží je převzato z anglického jazyka. Jednou z hlavních příčin čím dál tím více častějšího pronikání anglicismů do ruského jazyka je enormně rychlý vývoj společnosti a technologií, zejména počítačové techniky. Pro většinu z těchto

---

³⁵ Топониміе - jazyková součást onomastiky, nauka o zeměpisných vlastních jménech přírodních i člověkem vytvořených objektů (měst, zemí, hor, vodních ploch atd.) – převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/103868-toponomastika>.

³⁶ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005.

³⁷ А.С.Запесоцкий. Эта непонятная молодежь. – Москва, 1990.

³⁸ Мат (матерщина, матерный язык) — разновидность ненормативной лексики в русском и других славянских языках. По закону, прилюдная матерщина считается хулиганством. Однако в настоящее время мат получил широкое распространение во всех слоях и половозрастных группах общества, не исключая женщин и интеллигенции, а также в литературе. Впрочем, употреблялся он (в виде «ребусов» с многоточиями) и в печатных произведениях классических авторов: Пушкина, Маяковского и др. Пrevzato z <http://ru.wikipedia.org>.

výrazů existují i ruské ekvivalenty, které se ale v běžné komunikaci téměř nepoužívají.

Jako jeden z nejlepších příkladů je možné uvést termíny označující v ruském jazyce počítač a jeho příslušenství. Tyto termíny se začaly v ruském jazyce objevovat v osmdesátých letech minulého století.

Dnes se již téměř nesetkáme s termíny jako „*электронная вычислительная машина*“ nebo „*счётная машина*“. Širší uplatnění nacházejí „*компьютер*“ a „*калькулятор*“.

Jako další můžeme jmenovat například výrazy: *программер* - programmer (программист), *юзер* -user (пользователь), *кликать* nebo *щёлкать* – to click, *хард драйв* – hard drive (жесткий диск) atp.

Je zajímavé, že mezi těmito převzatými anglicismy je možné najít i opačný jev – všeobecně používané ruská slova, která nahradila anglické termíny jako například – *форточки* – pohrdavé označení operačního systému Microsoft Windows (v překladu do českého jazyka – okna).

V počítačovém slangu je možné najít i frazeologizmy, které jsou ale obvykle pochopitelné jen pro omezenou skupinu lidí:

- **синий экран смерти** – zpráva o chybě, která se objeví na obrazovce v modrém okně.
- **комбинация из трех пальцев** nebo **послать на три пальца** – kombinace kláves Ctrl-Alt-Delete.
- **топтать кнопки** nebo **топтать батоны** – psát na klávesnici.

V počítačovém slangu je možné najít i slova, pro které není možné najít sémantické zdůvodnění. Jde o částečnou homonymii k některým ruským slovům, jako např.: „*лазарь*“ – лазерный принтер, „*вакса*“ – операционная система VAX nebo „*пентюх*“ – микропроцессор Pentium.

Mnohá slova počítačového slangu se tvoří pomocí sufixů. Nejčastěji pomocí sufixu *-к-*: «*леталка*», «*стрелялка*», «*бродилка*». Tyto termíny byly velice rychle nahrazeny výrazy: «*симулятор*», «*квест*», «*экшен*».

Ve slovech «сидюк», «резак», «писюк» (od zkratky PC — персональный компьютер) se setkáváme se sufixy -юк-, -ак-, které jsou charakteristické pro hovorový jazyk.³⁹

3.2 Slang narkomanů - Сленг наркоманов

Slang narkomanů se začal rozvíjet v Sovětském svazu spolu s distribucí drog a rostoucím počtem narkomanů. Hlavním nositelem tohoto slangu se stala mládež.

Značná část slovní zásoby je spojena s termíny, které označují způsob přijímání drog, názvosloví tvrdých drog a různých tablet, které je možné opatřit si v lékárnách nebo na diskotékách a samozřejmě samotného narkomana a částí jeho těla.

Převážná část těchto slov byla převzata z jazyka anglických narkomanů.

Jako příklad můžeme uvést několik termínů z daného slangu:

- Аптека – jednotný název pro farmakologické preparáty, které mohou narkomani využít jako drogu.
- Белый, Беленький – čistý heroin nebo morfium.
- Винт, Витёк – pervitin.
- Ганджа, Ганя, Сканк – marihuana.
- Джанк – jednotný termín pro narkotika (z angl. *junk* – odpad).
- Качели – směs tzv. „rychlých“ drog – kokain, amfetamin, heroin atd.
- Манага, Мэнис – odvar z mléka a konopí.
- Марка, Квадрат – poštovní známka, na straně s lepidlem napuštěná LSD.
- Бодяжить – přidávat do narkotik různé příměsi s cílem získat větší množství za účelem prodeje.
- Юзать – přijímat narkotika (z angl. *use* – používat).

---

³⁹ Молодежный сленг: Толковый словарь/Т.Г. Никитина. - М.: ООО „Издательство Астрель“: ООО „Издательство АТС“, 2004.

- Заляпать косяк – ubalit si jointa.
- Алик – prodavač amfetaminů.
- Купец – dealer drog.
- Подгон – dodávka drog.
- Ломка – abstinenční syndrom.
- Галя – halucinace apod.⁴⁰

Velice často se můžeme setkat se slangem narkomanů v současné literatuře, ve filmech a v textech populárních zpěváků.

---

⁴⁰ Vybrané výrazy jsou převzaty z: Молодежный сленг и жаргон наркоманов – словарь в интернете - <http://annababina.narod.ru/>

4. Žargon

Na rozdíl od slangu, pro který neexistuje jednotná definice, jsou názory ve výkladu termínu žargon v současné lingvistice víceméně identické. Žargon je popisován jako jakási různorodost jazyka či sociální dialekt, který se odlišuje od spisovného jazyka zvláštním (osobitým) lexikálním složením, frazeologií atd. Podstatnou odlišností žargonu je skutečnost, že je používán určitými sociálními, profesionálními a jinými skupinami mluvčích, které spojují určité zájmy. Jako příklad je možné uvést vojenský nebo kriminální žargon.⁴¹

Někteří lingvisté, např. V. A. Chomjakov, označují funkci žargonu jako „konspirativní komunikaci“, zvláště pokud se jedná o kriminální žargon.

K Chomjakovově teorii se přiklání i A.D. Švejcer, podle kterého je žargon jakási „zašifrovaná řeč“, nepochopitelná pro nezasvěcené.⁴²

Oba tito lingvisté se shodují v tom, že podstatná část žargonizmů časem volně přechází v běžný hovorový jazyk a ztrácí tak svůj „tajemný charakter“.⁴³

Jak jsme již zmiňovali dříve, pro slang je také typická jakási sociální ohraničenost, ale ne určitá skupinová, nýbrž integrovaná. Slang nemá přesně definovanou sociálně-profesionální orientaci, mohou jej používat představitelé různých sociálních vrstev, bez ohledu na vzdělání, profesi atd.

Proto je možné říci, že jednou z nejdůležitějších vlastností slangu je jeho všeobecná popularita a široké uplatnění v každodenní komunikaci. Jako příklad můžeme uvést slova, jako „тусовка“, „телега“, „темнить“, „доставать“, „наезжать“, „баксы“, která získala pevnou pozici v současném ruském jazyce.⁴⁴

4.1 Vězeňský žargon - Воровской жаргон

Nejpřesnější označení pro kriminální slang je „argot“ – sociální dialekt,

---

⁴¹Хомяков В.А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода. Автореф. докт. Дис. ...канд. филол. Наук. Л., 1980. - С. 43-44.

⁴²Швейцер А.Д. Очерк современного английского языка в США. М.: Высшая школа, 1963. - С. 158.

⁴³Скворцов Л.И. Литературная норма и просторечие. М.: Наука, 1977. - С. 53-57.

⁴⁴Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005.

který se rozvíjí v prostředí vězení a nápravných středisek mezi pachateli trestných činů. Přestože vězeňská mluva je pro nezasvěceného člověka často obtížně srozumitelná, nejde o princip utajení.

Specifický vězeňský slang zahrnuje relativně velký počet výrazů týkajících se fyzického násilí mezi vězni, resp. výhrůžek. Ty se částečně překrývají s další specifickou skupinou, kterou představují výrazy týkající se homosexuálního styku mezi vězni.

Významným rysem je rozlišení nadřazených a podřadných vězňů (ještě výraznější je ovšem tento rys zřejmě v polské vězeňské mluvě, pro kterou je charakteristické dělení na podřadné frajery a nadřazené ludzie).

Jako příklad pro ruský vězeňský žargon můžeme uvést několik příkladů:

- *Амбал* - человек плотного телосложения
- *Акробат* - пассивный гомосексуалист
- *Аристократ* - вор, пользующийся авторитетом в воровской среде
- *Горячие бабки* - деньги, заработанные проституцией
- *Базарить* - затягивать беседу, говорить попусту
- *Баланду травить* - много говорить попусту
- *Ваши не плашут* - вы не правы, вы проиграли
- *Дать образец* - сообщить адрес объекта кражи
- *Кандюк* - контролер по надзору в ИТУ
- *Лабазы ставить на уши* - кражи из продуктовых ларьков
- *Фиалки* - деньги
- *Обмороженный* - наглец
- *Черемуха* - черный хлеб
- *Юмать* - работать
- *Японский сундучок* - карточная игра
- *Швец* - вор, похищающий верхнюю одежду
- *Царская невеста* - осужденный, часто получающий передачи
- *Мотать душу* – допрашивать ⁴⁵

---

⁴⁵ Použité výrazy je možné najít v různých internetových slovnících slangu a žargonu, např. <http://www.jargon.ru> nebo <http://teenslang.su>.

V ruském kriminálním slangu je možné najít slova převzatá z jiných jazyků, např. z jidiš, z ukrajinštiny apod.

V období Sovětského svazu byla neprávem odsouzena a uvězněna v lágrech řada spisovatelů a básníků, například Alexander Solženicyn. Díky jejich tvorbě se mnohá slova kriminálního slangu stala literárními.

V ruských slovnících slangu je možné najít výraz „*фен*“. Jedná se o jazyk, který se formoval na Rusi v období středověku a ve svých počátcích byl používán skupinou kočovných obchodníků, kterým se říkalo „*офени*“. *Офени* vytvořili svůj jazyk na základě ruské tradiční morfologie za použití jiných kořenů slov. Cílem jazyka byla komunikace pouze pro zasvěcené.

Později byl tento jazyk převzat zločinci a v současné době je označován za „*воровской жаргон*“.

5. Život a dílo V. Sigareva

„Měl jsem šťastné, velmi šťastné dětství...“

V.V. Sigarev

Vasilij Vladimírovič Sigarev je jedním z nejznámějších, a podle mínění mnohých kritiků i obecenstva, jedním z nejtalentovanějších ruských dramatiků současnosti. Narodil se v roce 1977 v městečku Verhnjaja Salda (Верхняя Салда) ve Sverdlovské oblasti na středním Urale. Městeč plném peněz díky těžbě titanu, jelikož zde byl jediný titanový důl v Rusku, a z druhé strany plném drog, kriminality a pohlavních chorob. Otec alkoholik, matka zničená žena pod tíhou trestu, ke kterému byl odsouzen Sigarevův bratr Jura.

Po rozpadu Sovětského svazu místní obyvatelé pochopili, že se v titanových dolech skrývá velké jmění, s lopatami se pustili do jeho dobývání a odprodávali jej překupníkům. Sám Sigarev o této době říká: *„I já jsem celý den doloval, dalo se tak vydělat až 100 dolarů za den, a večer jsem pak šel na večeři do restaurace.“*⁴⁶

Když byl zdroj snadno nabytého bohatství vyčerpán, stálo město Verhnjaja Salda tváří v tvář obrovskému nárůstu drogové závislosti a rozmáhání se epidemie AIDS.

*„Lidé měli spoustu peněz a nic na práci, hodně z nich začalo brát drogy. Když utratili všechny peníze, zbyla jim jen závislost. Každý třetí obyvatel byl závislý na drogách a alkoholu, včetně mého bratra Jury, který si píchal heroin.“*⁴⁷

Začal studovat chemii a biochemii na pedagogické univerzitě, ale ve třetím ročníku přestoupil na Jekatěrinburgský divadelní institut, obor „Dramaturgie“ pod vedením Nikolaje Koljady, kde se stal ihned jedním z jeho nejtalentovanějších studentů.

Sigarevovy hry získaly mnoho ocenění po celém světě, např. Plastelína – Debut 2000, Antibuker 2000, Evening Standard 2002; Černé mléko – Evrika

---

⁴⁶ Московский комсомолец, № 12/2002.

⁴⁷ Московский комсомолец, № 12/2002.

2002; Berušky se vrací na zem – Novyj stil' 2002 atd. Sigarev se řadí mezi největší hvězdy divadelních festivalů po celé Evropě.

Divadelní hry:

Plastelína (Пластелин), Černé mléko (Черное молоко), Berušky se vrací na zem (Божьи коровки возвращаются на землю), Vánice (Метель) – na motivy stejnojmenné povídky Vánice od A.S. Puškina, Detektor lži (Детектор лжи), Vurdalakova rodina (Семья вурдалака), Ruské lotto (Русское лотто), Vdolek (Пышка), Fantómové bolesti (Фантомные боли), Jáma (Яма) – dokumentární hra napsaná na objednávku moskevského festivalu Dokumentární divadlo a další.⁴⁸

Většina divadelních her byla přeložena do mnoha cizích jazyků a dodnes se hrají nejen v ruských divadlech, ale i v divadlech a divadelních klubech po celém světě (mj. v Londýně, Mnichově, Bonnu, Kodani atd.).

V roce 2005 vyšla pod názvem „Agasfer“ sbírka pěti Sigarevových dramát – Plastelína, Berušky se vrací na zem, Agasfer, Fantómové bolesti a Černé mléko. Všechna tato dramata je možné již po jejich prvním přečtení označit za dramata o současném, ničím nepřikrášleném, životě ruské společnosti, bídě, strachu ze života, únavě z reality. Hrdiny všech těchto divadelních her jsou mladí lidé, kteří řeší své existencionální problémy v reálném světě.

Je zajímavé, že sám Sigarev považuje tato dramata za svá nejlepší: „Zjišťuju, že hry, které jsem psal na objednávku, mi k srdci nepřiřostly, a nemají ani velký ohlas u diváků. Ty, které jsem psal jen tak, pro sebe, a bylo mi jedno, jestli je uvedou, jsou nejlepší.“⁴⁹

Dramata V. Sigareva jsou označována mnohými kritiky za krutá, šokující, namířená proti „zkaženému Rusku“, ale druhým dechem za skvělá, nezapomenutelná, moderní. Sigarev se právem v současnosti řadí mezi tzv. cool autory. Jeho dramata nejsou zajímavá pouze drsným jazykem. Je z nich cítit jakýsi vzdor, protest proti současné společnosti, současně ale také opravdový vztah ke skutečnému životu.

---

⁴⁸ Většina Sigarevových her je umístěna na <http://sigarev.narod.ru/play.html>.

⁴⁹ Kulturní portál Scéna.cz: <http://archiv.scena.cz/index.php?page=casopis&r=3&c=3872&tyden=248>.

Režisér Kirill Serebrennikov o Sigarevovi řekl: „S Vasjou jsem se seznámil v Bonnu po premiéře jeho hry *Plastelína*. Premiéru neviděl, ale druhý den po představení, po dvacetiminutových ovacích, jsem měl možnost jej vidět. Plačícího, šťastného. Vyšel na scénu, bylo mu jedno, že má v očích slzy, klekl si před herci na kolena a v tu chvíli celé německé hlediště pochopilo, jak podivná a nepochopitelná je ruská duše.“⁵⁰

Sigarev se odlišuje od všech ostatních představitelů „Novoj dramy“ tím, že se ve svých hrách nesnaží čtenáře a publikum ničím přesvědčovat o tom, že v jeho dramatech je možné najít „návod“ na spokojený a bezproblémový život. Sám sebe prý označuje za „vypravěče pohádek a příběhů, které se mohou udát v běžném lidském životě.“⁵¹

Sigarevovo jméno je spojeno s „Koljadovou školou“. Dramata Koljady a jeho žáků jsou v Rusku označovány jako „černuchy“. Sám Sigarev o černuchách říká: „My jsme černušikové. A vy jste zase škola bavičů. Divadlo ale není přeci jen zábava. Černucha znamená pravdu. Černucha je podle mě maso, živý materiál. No, a když tam to maso není, tak je z toho bělucha...“⁵²

Sám Koljada o Sigarevovi řekl: „Doposud nemůžu uvěřit tomu, že v mém miniaturním kurzu se našli dva laureáti prestižních cen – Oleg Bogajev a Vasilij Sigarev! Vasilij je neskutečně nadaný a nadaným lidem se musí pomáhat, nenadaní se prosadí sami. Ujišťuji vás, že Sigarev má svůj styl a jeho hry jsou velmi světlé. Jen musíte být vnímavý, pak v nich všechno uvidíte.“⁵³

Téměř všechna Sigarevova dramata jsou plná slangových (chvílemi až vulgárních) výrazů. Hrdinové mluví jazykem velice vzdáleným od spisovného, což je v současné době kladně přijímáno čtenáři i diváky. Je skoro nemožné si představit postavy Sigarevových dramát, které mezi sebou mluví spisovným jazykem.

Ve chvíli, kdy člověk zadá do jakéhokoliv internetového vyhledávače

---

⁵⁰ Z rozhovoru s režisérem K. Serebrennikovem - <http://www.divadlodisk.cz/plastelina/>

⁵¹ Z rozhovoru s V. Sigarevem - <http://www.divadlodisk.cz/plastelina/>

⁵² Z rozhovoru s V. Sigarevem – <http://www.sigarev.narod.ru/>

⁵³ Z rozhovoru s dramatikem N. Koljadou - <http://www.divadlodisk.cz/plastelina/>

jméno Vasilije Sigareva, získá možnost pročíst nepřeborné množství různých článků o jeho osobě a kritik jeho děl. Ale první dojem mate – ano, objeví se spousta článků a kritik, ale po přečtení čtvrté z nich člověk získá pocit, že ji již jednou četl. A pokud chce případný zájemce najít něco o Sigarevově životě získá dojem, že se mu nedaří najít nic o Sigarevově soukromí.

Sigarev sám nejspíše nestojí o jakoukoliv popularitu. Je to cítit i z diskusního fóra na jeho vlastních internetových stránkách. Zde se setkáte nejen s chválou na Sigarevova dramata, ale nejvíce se opakují žádosti režisérů a ředitelů různých divadel o povolení na zinscenování jeho her. Zdá se, jakoby Sigarev vždy po premiéře své nové divadelní hry někam zmizel a objevil se až v momentě, kdy má další drama připravené k zinscenování.⁵⁴

Jen sporadicky poskytuje Sigarev rozhovory tisku. Pokud již s nějakým rozhovorem souhlasí, týká se většinou pouze jeho her, nerad mluví o svém soukromí. Část jeho soukromí je odtajněna jen díky hře Plastelína, která je napsána na základě vzpomínek na vlastní dospívání, bratra a kamarády.

Několik rozhovorů poskytl i při inscenování hry Černé mléko při své návštěvě Prahy. Z představení v Národním divadle na scéně Kolowratu byl rozladěný a označil jej za jedno z nejhorších, která měl možnost vidět. U příležitosti jeho návštěvy se konalo i představení hry Plastelína v Disku v nastudování studentů pražské DAMU, které označil za skvělé: „Včera se mi nelíbilo vůbec nic, dnes úplně všechno. Nechoďte do Národního divadla, raději zůstaňte věčnými studenty.“⁵⁵

5.1 Černé mléko - Чёрное молоко

Motto:

„V gogolovsky odlehlem místě země se ocitne milenecká dvojice dealerů z města, kšeftující s civilizačním šuntem – nefunkčními toastery. Právě v zapomenuté díře „na konci světa“ se vynoří pod tlakem okolností otázka, dá-li se vůbec žít, proč a jak.“

---

⁵⁴ Oficiální web V. Sigareva – www.sigarev.narod.ru

⁵⁵ <http://web.volny.cz/noviny/kultura/divadlo/clanek/~volny/IDC/41154/>

Děj dramatu Černé mléko se odehrává v čekárně bezejmenné železniční zastávky uprostřed polí kdesi v Rusku. Většina vlaků tudy jen projíždí, výjimkou je pouze místní lokálka. Čas se tu zastavil a prvky moderní doby, charakteristické pro současná velkoměsta, sem nedoléhají.

Obtíženi velkými taškami přicházejí do čekárny Šura a Levčik, podomní prodejci „značkových“ toasterů, aby zde přečkali několik hodin do příjezdu vlaku. Levčik je ukázkovým příkladem velkoměstského vykutáleného podvodníčka bez skrupulí, který ve „velkém stylu“ balamutí nevzdělané venkovany a vydělává na jejich bezmezném důvěřivosti. Jeho těhotná partnerka představuje typ znuděné mladé ženy bez vlastního názoru a zodpovědnosti, zato s bohatým arzenálem vulgarismů a rádoby vtipných bonmotů.

Tato ústřední dvojice je prezentována jako prototyp současného mladého člověka, determinovaného odvrácenou stranou tržní ekonomiky, jako svého druhu oběť sociální „džungle“ postkomunistického Ruska, kde jsou jedinci bez vzdělání a povědomí o morálních hodnotách snadno strženi na dráhu bezostyšných cyniků. Šura a Levčik, nejen že opovrhují všemi a vším, ale jsou lhostejní i k sobě navzájem.

Hned v první části hry jsou konfrontováni s místní „konkurencí“, pokladní, která si načerno přivydělává prodejem podomácku pálené vodky. Ústy pokladní odhaluje autor bezútešnou situaci současného ruského venkova:

„А пьют ведь паразиты немеренно. Спрос, как говорится, придушает предложение. Куда в них только лезет. Ну а так, если разобратся, чё им еще здесь делать? Кина нету. Теликов тоже. Зона незстойчивого приема потомучто. В яме потому что. Вот и пьют. Ну и хорошо, что пьют. Я хоть сейчас при деньгах стала.“⁵⁶

Protipólem Levčikovi, Šuře a pokladní je skupina vesničanů, kteří již zjistili, že jim „obchodní zástupce firmy Progres“ prodal bezcenné výrobky a žádají vrácení peněz. Poté, co Levčika obviní z podvodu, však jen stačí, aby jim Šura pohrozila soudem a dají se ponížene na ústup. Přes svoji vnějškovou

---

⁵⁶ Drama Černé mléko – v příloze str. 7.

komičnost je tato scéna, ve které nad nesměle pronášenou pravdou vítězí sebevědomá zastrašující lež a „Spravedlnost“ má dovolenou, trpkou připomínkou situací, které všichni dobře známe.

Celé první dějství lze považovat za jednu velkou expozici, která připravuje nástup skutečného dramatu ve druhé části: Šura, která již porodila, se změnou vyvolanou její mateřskou rolí, jako by náhle procitla a odmítá dále pokračovat v cynické hře.

Zjišťuje, že už se nechce vrátit zpět do města, protože „там модно быть сукой. Модно всех ненавидеть и презирать. Ты глядишь на них и сучеешь. Они глядят на тебя и тоже сучеют. Круговая порука. Там все обречено... А я не хочу так больше. Я хочу, чтобы как человек .... Как тетя Паша. Как все они. Вот так хочу.“⁵⁷

Levčik odmítá chápat, k jakému názorovému posunu Šura dospěla a vyhrožuje jí, že s sebou odveze jejich dítě. Dojde k prudké výměně názorů, při které Šura Levčika přesvědčuje o své nové pravdě, svěřuje se mu, že našla Boha, což je ale Levčikovi jen záminkou k řadě cynických žertů.

Přijíždí vlak, Levčik je na odchodu. Následuje závěrečná scéna, ve které si Šura v jediném okamžiku náhle uvědomuje, že „быть сукой“ je mnohem jednodušší a zvrátí tak katarzi, která již byla na obzoru, zpět k výchozímu bodu dramatu.

Nic se nezměnilo. Šura s Levčikem spolu odcházejí vstříc starému životu a tlačí před sebou kočárek s budoucím prodavačem značkových toasterů... Happy end se tedy nekoná a bezvýhodné vyznění závěrečné scény nechává ve čtenářích a divácích spoustu prostoru k přemýšlení.

Přesto, že se Sigarevův text hemží vulgarismy a je situován do tak prozaického prostředí, jakým je nádražní čekárna, máme co do činění s látkou, nesoucí znaky velkého antického dramatu. Autor moderním jazykem nastoluje zásadní otázky morálky a smyslu lidské existence a zároveň mapuje stav současné - nejen ruské - společnosti (děj se zjevně odehrává v Rusku, ale

---

⁵⁷ Drama Černé mléko – v příloze str. 31.

zobecníme-li charaktery jednajících postav, obdržíme odvěké archetypy, vyskytující se vždy a všude, bez rozdílu času a prostředí), výpovědní hodnota hry je tak přímo úměrná zralosti každého jednotlivého diváka.

5.2 Plastelína - Пластелин

*Вот и всё. Отцвели розы, лепестки облетели.
Отчего мне всё время мерещились розы.
Мы их искали вместе. Мы отыскивали розы....
....Вот и всё и забыты розы.*

Дино Кампана

Drama Plastelína pojednává o bolestném dospívání v současném Rusku. Mladík Maxim, žák deváté třídy, bloumá po ulicích špinavého města a zjišťuje, že se odtud vytratila láska. A surový svět ho hněte a deformuje jako plastelína. Drama je plné fyzického násilí a brutality a přitom zasněné a poetické.

V Plastelíně se objevují i témata jako homosexuální prostituce, drogová závislost a socialistické přežitky.

Sám Sigarev o Plastelíně řekl: *„Plastelína je příběh, poskládaný z malých kousků různých příběhů. Řetěz událostí, které se staly různým lidem: něco mě, něco mému bratrovi, kamarádům.“*⁵⁸

Původně se mělo toto drama jmenovat „Pád nevinnosti“. Na poslední chvíli jej, bez Sigarevova vědomí, změnil Nikolaj Koljada a pod tímto názvem jej rozeslal režisérům a vybraným divadlům.

Plastelína není jen náhodné slovo, použité pouze jako název pro tuto divadelní hru. Plastelína se prolíná celým dějem. Téměř každá nová scéna začíná pohledem na Maxima, který si s touto tvarovací hmotou pohrává s téměř autistickým zaujetím.

Při pražské premiéře bylo divadelní představení uváděno s podtitulem (slovy Maximovy babičky): *„ Jakej kriminálník? Je to hodnej kluk. Pořád si něco*

---

⁵⁸ Z rozhovoru s V. Sigarevem - <http://www.divadlodisk.cz/plastelina/>

doma lepí z plastelíny...“.⁵⁹

Celý příběh začíná pohřbem studenta, který spáchal sebevraždu. Sebevraždu, kterou si nedokáže nikdo vysvětlit. Následuje scéna s přísnou učitelkou na chlapeckém záchodě, která chodí žáky kontrolovat, jestli nekouří. Maxim si vymodeluje z plastelíny penis a jako pomstu jej vytáhne před učitelkou.

Je vyloučen ze školy a tráví čas poflakováním po ulicích, kde se seznamuje s různými lidmi, které je možné označit za „spodinu společnosti“, návštěvami kina a setkáními s přáteli.

V. Sigarev: „Plastelínový penis byl. Udělal jsem ho, když jsem byl na pedáku. Mladší brácha si neustále stěžoval na učitelku, že jim leze na záchod. No tak jsem dal ten penis bratrovi a on ho před učitelkou vytáhl z kalhot. Vyhodili ho ze školy“.⁶⁰

V závěru hry se Maxim, díky narkomance Natašce, dostává do bytu homosexuálních dealerů. Maximovi se nakonec povede z bytu uprchnout a utíká domů. Nejde ale do bytu, proběhne po schodech na střechu: *„Подошел к краю. Смотрит вниз. Там подобно муравьям копошатся люди. Сморкаются на землю и сами же наступают на это. Находят копейки а теряют рубли. Бегут за автобусами и не успевают. Встречаются и расстаются. Радуются и грустят. Любят и ненавидят. Но никто из них не смотрит вверх. Туда, где танцуют в небе голуби. Туда, где рождается дождь. Туда, где на самом КРАЮ стоит Максим.*

Максим (закрывает глаза)... Обломайтесь...“.⁶¹

---

⁵⁹ <http://www.divadlodisk.cz/plastelina/>

⁶⁰ <http://web.volny.cz/noviny/kultura/divadlo/clanek/~volny/IDC/37466/>

⁶¹ Drama Plastelína – v příloze str. 68.

5.3 Fantómové bolesti - Фантомные боли

Toto drama se stalo ihned po svém opublikování ve sborníku „Репетиция“ a uveřejnění na stránkách autora velice diskutovaným dramatem. Hlavními postavami tohoto dramatu jsou tři mladí lidé. Gleb – věčně opilý hlídač, jehož životní náplní je pouze práce, alkohol a kocovina. Dmitrij – Glebův nový kolega, student architektury, který je Glebovým přesným opakem. Gleb připomíná spíše opilého bezdomovce, zatímco Dmitrij přemýšlivého, ambiciózního, vyrovnaného člověka. Ale pouze navenek. Ve svém nitru je Dmitrij nevyrovnaný člověk plný smutku a strachu ze skutečného života. Třetí, zbývající postavou je Olga. Mladá žena, mnohými považovaná za blázna a pro většinu mužů pouze hračka pro ukojení svých sexuálních potřeb.

Fantómové bolesti se odehrávají na tramvajové točně sousedící s depem, tzv. „hřbitovem“ pro staré („mrtvé“) tramvaje. Na tomto „hřbitově“ stojí již nepoužívaný vagón, který slouží hlídačům jako strážní bouda. Zde se potkávají Dmitrij a Gleb. Gleb ihned začne svého nového kolegu zasvěcovat do nepsaných pravidel života ve strážní boudě a vypráví mu o problémech, které má se svým starším kolegou. V této části dramatu je použito slovní spojení „fantómové bolesti“.⁶²

Ve svém rozhovoru, po několika panácích samohonky, se dostanou až k tématu „ženy a sex“. Gleb začne Dmitrijovi vyprávět o mladé ženě Olze, manželce svého mrtvého kolegy, kterého přejela tramvaj. Olga chodila do boudy za svým mužem každý večer a přinášela mu oběd. Vždy po jídle natáhla na postel čisté prostěradlo a milovali se. Nyní Olgu trápí „fantómové bolesti“. Část jejího srdce, která patřila manželovi, zemřela spolu s ním. Ale Olga našla lék na svoji bolest – sex. Sex s jakýmkoliv mužem, který si nasadí na oči brýle jejího zemřelého muže, které zůstaly v přihrádce stolu ve strážní boudě. A tak se stává místní „atrakcí“.

Dmitrij nechce Glebovu vyprávění uvěřit a proto společně vymyslí plán – Dmitrij si nasadí brýle a bude čekat, jestli Olga přijde nebo nepřijde. Gleb odchází z boudy pryč.

Dmitrij zůstává ve vagónu sám, prohlíží se v zrcadle. Náhle dovnitř

---

⁶² Drama Fantómové bolesti – v příloze str. 73.

vstoupí Olga a hned se s Dmitrijem zdraví, jakoby to byl opravdu její mrtvý manžel. Začne Dmitrijovi vytýkat pití alkoholu a nutí ho, aby jí řekl jak jí miluje. Dmitrij zpočátku nechce, ale nakonec odpoví a vše probíhá přesně tak, jak předpověděl Gleb.

Nálada obou hrdinů se neustále střídá. Chvillemi se zdá, že Dmitrij se do Olgy zamiloval od první chvíle co jí uviděl stát ve dveřích, v další moment se může zdát, že Olgou opovrhne. Postava Olgy přechází v dialogu od něžných slov až k úplné hysterii. V některých momentech Olga opravdu připomíná člověka, který se zbláznil, v jiných se může čtenáři zdát, že Olga není blázen, že rozeznává realitu a ví, že Dmitrij není její mrtvý muž, ale nezná jiný způsob, jak utišit svoji bolest.

Do děje vstupuje Gleb. Přišel se přesvědčit, jestli Olga opravdu přišla. Dmitrij vyjde ven ze strážní boudy a začínají se hádat. Gleb nemůže pochopit, proč si Dmitrij s Olgou stále jen povídá. Navrhne, že dovnitř se vrátí on, Dmitrij že počká za dveřmi, a až si užije, odejde a Dmitrij může s Olgou zůstat až do rána. Dmitrij Gleba nakonec přinutí odejít a Olze napovídá, že šlo pouze o namátkovou kontrolu a jeho právě propustili z práce. Olga se rozhodne, že odejde. Vrací do tašky prostěradlo a nádobí od nedojedené večeře.

Ve dveřích se opět objevuje Gleb. V ruce drží kus trubky. Dmitrij se na něho vrhá a začíná ho škrtit. Olga se ho snaží odtrhnout, ale bezúspěšně. V této chvíli se Dmitrij Olze přizná, že není její manžel, ale Olga ho neposlouchá a dál ho oslovuje jménem svého muže.

Gleb bere ze stolu nůž a několikrát s ním bodne Dmitrije do boku. Dmitrij padá na zem a Gleb si uvědomí svůj čin a začne prosit o odpuštění. Olgu posílá zatelefonovat pro doktora.

Olga mlčky vyjde ze dveří a rozeběhne se přivolat pomoc. Gleb přistupuje k oknu, hledí za Olgou a najednou začne křičet, že ji srazila tramvaj.

6. Jazykové prostředky Sigarevových dram

Charakteristickým rysem všech tří Sigarevových dram *Plastelína*, *Černé mléko* a *Fantómové bolesti* je to, že prostřednictvím těchto dram autor vytváří obrazy prostředí surové reality současného Ruska.

V *Plastelíně* je popisováno prostředí dvorů, zákoutí potemnělých domů a špatných škol, ve kterých mládež, namísto věnování se studiu, jen nečinně zabíjí čas kouřením, popíjením alkoholu a jinými pochybnými radovánkami.

V *Černém mléce* se před divákem nebo čtenářem otevírá ohraničený, nicotný „svět“ malé železniční stanice ztracené kdesi v ruské stepi.

Děj posledního dramatu, *Fantómové bolesti*, se odehrává v tramvajovém depu, kde pracují představitelé nejnižších vrstev společnosti. V podstatě každé z popisovaných prostředí je „горьковское дно“⁶³, přenesené pouze v rámci prostoru a času současného Ruska.

Důležitým, a možná i hlavním způsobem řazení prostorově-časové linie dram *Vasilije Sigareva*, se ukazuje použití tzv. principu „dokumentární dramaturgie“. Fráze a obraty vycházející z úst hrdinů všech tří vybraných dram byly autorem převzaty přímo ze skutečného života, odposlechnuty jím na obyčejných železničních stanicích, v opravdových uralských tramvajových depech, náhodně zaslechnuté v menších provinčních městech a zapsané na diktafon. Tento způsob „sžívání se“ s daným sociálním prostředím, umožnil Sigarevovi přenést skutečný živý jazyk prostých obyvatel na stránky svých dram, na divadelní jeviště.

Sigarev ve svých hrách často používá tzv. „fonetický jazyk“, kdy se slovo přepíše foneticky, tak jak je vysloveno, důsledkem čeho se může čtenářova pozornost osvobodit od orfografické „schránky“ slova a soustředit se na zvukovou schránku slova (*щас* místo *сейчас*, *чѐ* místo *что*, *тя* místo *меня* atd.), což napomáhá nejen k reprodukování běžně používaného jazyka, ale poukazuje i na místní specifika uralského „běžně používaného“ jazyka.

Hovorová lexika a syntax spojují tato tři dramata bez ohledu na to, že v každé z těchto her je popisován odlišný svět. Nicméně, je to vždy svět padlých existencí, kleslých na samé dno společnosti, nositelů odpovídajících slovní

---

⁶³ „Горьковское дно“ – úplné dno (spodina) společnosti.

zásoby a kulturní úrovně – životní styl tramvajového depa nebo průjezdů ovlivňuje vznik určitého přijímání odpovídající lexiky a slovních spojení, odpovídajících skutečnému jazyku jejich obyvatel. To jsou ti, kdo pomocí jazyka vytvářejí zároveň osobitost daného prostředí.

Za hlavní zvláštnosti takového jazyka (nezávisle na specifice dramatu a v něm popisovaného prostředí) můžeme považovat:

- využití slangu blízkého danému prostředí;
- využití hovorových výrazů, frází a větných konstrukcí společných pro všechny nositele *низовой культуры* ⁶⁴;
- využití neformální lexiky (*мата*), nacházející se za hranicemi spisovného ruského jazyka;
- co nejvíce zjednodušený syntax s odchylkami od předepsaných norem spisovného jazyka;
- zvýšená emocionálnost, mnohdy přecházející v agresivitu nebo úmyslné vyobrazení negativních reakcí, či s cílem negativní reakce vyvolat;
- využití všeobecně známých přísloví, pořekadel, aforizmů atp.

Použití slangu a hovorové řeči není v Sigarevových dramatech náhodné. Právě této lexice jsou dostupné nová témata a nová rytmičnost. Prostor demoralizované mládeže, často bez charakteru, zásad a jakékoliv perspektivy, se nejlépe vytváří pomocí slov, která není možné najít v klasických lingvistických slovnících ruského jazyka.

Jedná se především o lexiku, týkající se alkoholu, sexuálních témat, loupeží a rvaček. Téma alkoholu, které zaujímá své místo ve všech třech vybraných dramatech, dosahuje svého vrcholu především v dramatu *Fantómové bolesti*. Popíjení alkoholických nápojů – běžná činnost pracovníků tramvajového depa, o čemž vypovídá lexika související s požíváním alkoholu:

---

⁶⁴ „*Низовая культура*“: существование целой области словесного искусства между фольклором и литературой.: převzato z <http://www.centrfolk.ru/vlasov1.htm>.

- *нажрётся тут = сильно напьётся*
- *ну давай бабахнем = давай выпьем*
- *нахерачился = сильно напился*
- *чё, торкнуло да? = Уже опьянел?*

Lexika spojená s lahví nebo sklenicí, ze které se alkohol pije: *пузырь*, *пузырёк (уменьшительно-ласкательное) = бутылка*.

Lexika spojená se samotným obsahem sklenice nebo lahve, např. *бодяга* – v daném dramatu ve významu „*некачественный алкоголь*“ a s procesem samotné výroby alkoholu, např.:

- *Бабка там шпарит = делает самогон*
- *Ничё вроде катает, накатаю у себя = сама сделаю самогон.*

Ve Fantómových bolestech jsou použity i idiomy, jako např.:

- *У меня тоже на пузырь не хватит. = У меня нет денег на выпивку.*
- *Хрен упоишь! = невозможно спoitь*

a hyperbolická srovnání, typická pro hovorovou lexiku, žargon a slang, např.:

- *Пили как кони. = Пили очень много.*
- *Да ладно тебе. = Прекрати, всё нормально.*
- *По идее = Скорее всего (в контексте пьес).*
- *Она того. = Она сумасшедшая.*
- *Рога ему сделать. = Сделать так, чтобы его возлюбленная ему с ним изменила.*
- *Планка у неё упала. = Она стала сумасшедшей.*

Současně s použitím idiomů se postavy vyjadřují také pomocí modifikovaných přísloví, pořekadel a rčení, která jsou ve své podstatě spojená

s tématikou alkoholu a sexu, např.:

- *Между первой и второй перерывчик небольшой. = Не нужно долго ждать между первой и второй рюмкой водки.*
- *Гудит холодное сердце Мальвины. = Возникает сексуальное желание.*
- *Крыша просто съехала. = Стала сумасшедшей.*
- *Лавочку прикрыли сразу. = Сразу запретили какую-либо деятельность.*
- *Крышак на место встаёт. = Кто-то перестает быть сумасшедшим.*

Mezi parafrázovanými nebo doplněnými výroky je možné najít takové, jako např.:

- *Дареному коню вообще-то в зубы-то не смотрят. = Не принято обсуждать ценность подарков.*
- *Спрос, как говорится, придумает предложение. = Спрос рождает предложение.*

Téma sexu se v hovorové řeči vyjadřuje pomocí nejrůznějších jazykových prostředků, mezi nimiž nejrozšířenějšími jsou eufemizmy, nebo „významově neutrální slovo nebo popisný výraz, slova převzatá z cizích jazyků nebo nesmyslné konsonance, obvykle použité v textech a veřejných vyjádřeních jako záměna za slova, která jsou považována za nevhodná nebo vulgární.“⁶⁵

- *У меня шляра вперёд моего понятия, в чём дела. = Я возбуждился быстрее, чем понял это.*
- *Её весь парк уже переездил. = Все в вагонном депо вступали с ней в сексуальную связь.*

---

⁶⁵ БЭС, Большой энциклопедический словарь. Языкознание. М.: Российская энциклопедия, 1988.

- *Когда сделаешь её. = После полового акта с ней.*

Pro vyjádření sexu v hovorové řeči a slangu jsou typické také hyperbolizace: *А ты у меня не Чикатило никакой, а гигант просто в этом деле (= ты отличный любовник)*; nebo využití známých ruských přísloví, ale se ztrátou původního významu, např: „*точи лясы*“ ztrácí svůj původní smysl „*разговаривать без конкретной цели*“ nebo „*обсуждать кого-то или что-то*“ a dostává význam „*соблазни девушку*“, které má svoji úlohu právě v dramatu *Фантомные боли* a objevuje se pouze v této hře.

Další rozšířenou oblastí uplatnění slangu a hovorových výrazů jsou dialogy o rvačkách a krádežích. V dialozích hrdinů je možné pozorovat směšování kriminálního slangu s žargonem ulice, přičemž kriminální slang se natolik silně uchytil v ruské hovorové řeči, že bývá často běžně používán i rodilými mluvčími, bez toho, aniž by si uvědomovali původ daných výrazů.

Většina z použitých sloves jsou srozumitelná pro většinu rodilých mluvčí:

- *стучать = наябедничать, донести, пожаловаться;*
- *погореть = быть обнаруженным, попасть в неприятное положение, потерпеть неудачу в каком-либо деле;*
- *сбагрить = украсть или продать товар;*
- *очкануть = испугаться, испытать чувство страха;*
- *борзеть = наглеть, быть дерзким.*

Pro rvačky a jiné drobnější přestupky jsou také v ruském jazyce používány výrazy, které stojí za hranicemi spisovného jazyka. Hovorovými a žargonovými výrazy jsou opět převážně slovesa, která popisují průběh rvačky a části těl jejích účastníků, jako např.:

- *Один раз по тыкве надавал. = Один раз по лицу ударил.*
- *Я ему и хлопнул пару раз. = Я его ударил несколько раз.*
- *Зуб последний вынес. ⇒Я его очень сильно избил.(hyperbolizace)*

Negativní obrazy ruského venkova jsou v dramatech vytvářeny

především pomocí jazyka. Charakteristickým rysem jazyka Sigarevových her jsou slang a hovorová řeč. Řeč hrdinů nebyla vymyšlena, ale okopírována přímo z ulic městeček, malých nádraží a laciných hospod. Skoro vždy je to hovorová ruština s nespisovnými prvky.

Podle sociálního postavení mluvčích je možné v divadelních hrách V. Sigareva definovat několik skupin slangu, jejichž jazyk se liší slovní zásobou, počtem používaných nespisovných slov a mírou expresivity:

1. Studující mládež - žáci a studenti.
2. Mladý pár.
3. Muži, kteří se vrátili z vězení, a ženy s nimi žijící.

První skupina mluví slangem mládeže (hra *Plastelína*). Je to řeč typická pro prostředí středních vrstev v Rusku. Jejich život se točí kolem rvaček, alkoholu (v některých dalších Sigarevových hrách i kolem narkotik) a sexuální touhy. Proto je slovní zásoba tematicky spojená s jednou z těchto oblastí. Sémanticky je velká část sloves spojena s rvačkou a bitím:

- *я братишу подключу = я позову на помощь брата;*
- *за базаром следи = отвечай за свои слова или заплатишь за это;*
- *морду набью = ударю по лицу;*
- *башку щас проломлю! = сейчас стукну по голове;*
- *я тя щас! = угроза ударить;*
- *наваляй ему! = ударь его! atd.*

S tématem alkoholu a tabáku je také spjata část použité slovní zásoby. Pomocí sufixů vznikají odvozeniny od názvů různých alkoholických i nealkoholických nápojů, např.: *пивон, пивца, водяра*. Anglické názvy cigaret se přenášejí pomocí fonetického zápisu azbukou: např. *мальбара*. Popíjení alkoholu se vyjadřuje pomocí různých hovorových sloves, např.: *врезать* místo *выпить* (*большое количество алкоголя в один прием*).

Sexualita je v Sigarevových dramatech vyjadřována pomocí vulgárních slov (*матом*) a pomocí slangu. První skupinu reprezentuje široké spektrum slov

označujících genitálie a jiné části těla (*сиська* - prsa, *машка* - ženské stehno), nebo slova, vyjadřující sexuální nevázanost, případně sexuální orientaci (*пидор* = gay), popisované osoby (*блядь*, a jemu příbuzné *бля*, které se používá v ruštině jako částice – vsuvka, např.: *Короста, бля, докопалась до меня*). Často se používá eufemizmu *блин* (от *блядь*), který je založen na zvukové podobě a není sprostou jednotkou.

V dramatu *Plastelína* je slang mládeže promíchán s argotem, osobitou řečí vězení. Čtrnáctiletí studenti mluví stejně jako Golyj, kamarád Nataši, který byl očividně zavřený ve vězení. Nespisovně mluví i učitelka ruského jazyka a literatury, která by svým vystupováním měla sloužit příkladem pro ostatní. Její zlost a rozčilení se projevují nejen v celkové intonaci jejích replik, ale i v konkrétních slovech hovorové a slangové roviny:

- *Не тыкайте, а то так тыкну!* (= угроза);
- *Поднок последний* (= гиперболизированное оскорбление);
- *Мы его и без этого выкинем, как кутька!* (выкинем вместо отчислим из школы).

V divadelních hrách Vasilije Sigareva je možné najít i další výrazy a slovní spojení, které je možné zařadit k vězeňskému žargonu, jako například:

Slovesa:

- *Борзеть* - naглеть, быть дерзким;
- *Кликать* - звать, называться («Кличут-то как?»);
- *Очкануть* - испугаться, испытать чувство страха;
- *Побалакать* - поговорить;
- *Погореть* - быть обнаруженным, попасть в неприятное положение,
- потерпеть неудачу в каком-либо деле;
- *Подписаться* - пообещать („Подписался“ - держи свое обещание);
- *Подумать* (на кого-либо) - обвинить (кого-либо) в содеянном;
- *Прикрыть* - закрыть, запретить что-либо, какую-либо деятельность («Лавочку прикрыли сразу»);

- *Сбаагрить* - украсть или продать товар;
- *Стучать* - бедничать, доносить, жаловаться;
- *Шкерить* - рыться, смотреть („Не фиг *шкерить* по карманам было“)
- *Шпильнуть* - сыграть (в карты)

Podstatná jména:

- *Базар* - разговор, беседа;
- *Братиша, браток, братва* - обращение изк „своим“ (по камере, друзьям, соратникам ит.д.)
- *Дыня* (тыква, репа) - лицо („Один раз по тыкве надавал“ , „по дыне настучал“ - Один раз по лицу ударил);
- *Картиши* - карты;
- *Крутой* - важный человек, исключительный чем-либо;
- *Толчок* - туалет, унитаз;
- *Падла* - подлый, низкий человек, негодяй; *Хахаль* - поклонник, любовник.

Slovní spojení:

- *Падать на измену* - поддаваться страху, панике;
- *Включать дуру* - притворяться, что не понимаешь, о чем идет речь („Чё ты, балабан, дуру-то включаешь?“ - зачем притворяешься, что не понимаешь, о чем идет речь?);
- *Отвечать за базар* - нести ответственность за сказанное.

K rozšířené hovorové slovní zásobě patří i slova, která se používají natolik často, že jsou vnímána rodilými mluvčími jako nedílná součást jejich mateřského jazyka. K této skupině patří např.:

- varianty spojek (*чё, чиво*)
- hovorové částice (*дак, ну, ну-ка, -ка, -то, ишь*)
- slovesa, která za posledních 10 - 15 let zčásti ztratila svoji původní

expresivitu a přiřadila se k běžné hovorové ruštině (*угробить* - ve významu *убить*)

Vyskytuje se zde i opačný jev, kdy je zdůrazňován pouze jeden z významů daného slovesa a tento význam získává rysy hovorové řeči nebo slangu. Například slovo *заглохни* (od slovesa *глохнуть*) mělo původně tři významy:

1. Становиться глухим.
2. Слабеть, затихать, исчезать.
3. Дичать, зарастать сорняком^{бб}.

V současné době se v hovorové ruštině toto sloveso používá ve významu „zmlknout“, avšak s negativní konotací.

Frekventovaným výrazem v dramatu Plastelína je hovorové sloveso *гнать*, ve významu „*lhát, říkat nepravdu*“, které se silně uchytilo v hovorové ruštině a je eufemizmem sprostému slovesu *пиздеть*.

Je možné říci, že z morfologického hlediska tvoří většinu slangové slovní zásoby slovesa. Jsou mezi nimi eufemizmy (např. *зашибись* от матерного *заебись*, které je blízko významu slova „super“ a používá se v hovorové ruštině a s různými intonacemi) a velké množství vulgarizmů, jako např.:

- *жрать* = *есть, принимать пищу*;
- *валить* = *уходить*;
- *по дыне настучал* = *по лицу ударил*;
- *пофигакай мне еще тут* = *поговори мне еще* (в значении *если будешь продолжать спорить со мной, тебе от меня достанется*);
- *наваляй ему* = *побей его*.

Další obsáhlou skupinou použitých slov jsou urážlivá oslovení, přezdívky a hodnocení. Můžeme k nim přiřadit různé klasifikace:

---

^{бб} Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 134.

- označující osobu mužského pohlaví (*обормот, ссучок* – dvě písmena *с* zde vyznačují silnou expresivitu, *подонок, принц персидский, трудный, сопляк, гад, гадёныш, дурак, козёл, баклан, балабан, жмот, импотент сраный*);
- nebo ženského pohlaví (*бикса* = *модная, интересная девушка, датая* = *пьяная, курица, марема толстая, свёкла* = *různé varianty slova neуклюжая*);
- “zvířecí” oslovení (*курица, жаба, шакал, щенок, козёл, коза*); vulgární oslovení (*мудень*) atp.

6.1 Specifika jazyka dramatu Plastelína

Sociální vrstvy jsou v dramatu „Plastelína“ představeny na různých skupinách lidí. První skupinu tvoří studenti Maxim a Ljoča a další mladí lidé, kteří vystupují v daném dramatu ve vedlejších rolích. Ke druhé skupině náleží postavy, s kterými se hlavní hrdina setkává blíže ke konci hry. Tato skupina je tvořena převážně bývalými trestanci, kteří se po svém propuštění z vězení zabývají krádežemi a vyděračstvím a celkově vedou zhýralý život. Do třetí skupiny, tzv. inteligenci, je možné zařadit učitelku Ludmilu Ivanovnu.

Jazyk těchto skupin se v mnohém shoduje – všechny postavy požívají ke komunikaci hovorový ruský jazyk s prvky slangu, žargonu nebo argotu. Bez ohledu na tento fakt je ale možné rozeznat v komunikaci postav různé odlišnosti v závislosti na tom, ke které sociální skupině je možné je přiřadit a také v závislosti na věku, pohlaví a vzdělání.

Maxim a Ljoča, studenti jedné z problémových škol, vystupují v dramatu jako nositelé slangu mládeže. Je evidentní, že velký podíl na jejich vzdělání mělo prostředí ulice a domovních průjezdů, větší než dny strávené ve školních lavicích. Jazyk, který obsahuje mnoho prvků žargonu a argotu (*мата*).

Syntax jejich dialogů je obvykle jednoduchý, repliky sestávají z jednoduchých a neosobních, často jde o věty jednoslovné. Slangu mládeže je vlastní vysoká expresivita („*Сдохни, тварь!*“), která zaujímá své místo ve významových souvislostech.

Například na obyčejnou Maximovu otázku odpovídá Ljoča emocionálně, vyzývavě: „*Чё у Спиры не был? // Чё я там не видел?*“ Na tomto příkladu je patrné, že expresivity se v komunikaci docílí pomocí lexikálních prostředků. Mezi tyto prostředky je možné zařadit emočně zabarvená, hrubá a vulgární slovesa, často převzatá z kriminálního žargonu a pevně zakořeněná nejen ve slangu mládeže, ale i v ruské hovorové řeči, typické pro většinu mluvčích, bez ohledu na jejich sociálním či teritoriálním prostředí.

Tématické hranice takových sloves – alkohol, sex, rvačky, krádeže a jiné přestupky. Své místo zde má i neutrální lexika:

- „ Скоро тебя, Макся, всё – попрут, сказала“ (=отчислят из школы)
  - „Короста, бля, докопалась до меня“ (=пристала ко мне)
- „ Не фиг шкерить по карманам было“ (= рыться в чужих карманах)
- „На меня же подумали бы“ (=меня бы объявили виновным в содеянном).

V jazyce mládeže se také objevují různé přezdívky, krycí jména⁶⁷, která mají urážlivý charakter. V dramatu „Пластелина“ jsou použity například takové přezdívky, jako „Богатка“ nebo „Спира“. Jejich význam je těžké vyjádřit z kontextu dramatu, jelikož se jedná pouze o epizodní postavy. Můžeme pouze předpokládat, že význam přezdívky „Богатка“ se shoduje s podstatným jménem „богатка“, které označuje „*кошка с разноцветным окрасом*“, nebo s přídatným jménem „богатый“.

Samotné jméno „Лёха“, odvozené od Alexej, se dříve často používalo pouze v prostředí ulice a v současné době je možné setkat se s ním i v neformální komunikaci. V textu dramatu „Пластелина“ je možné najít i tvar „Лёхыч“, vytvořený pomocí sufixu - ыч, který dodává danému jménu jakousi

---

⁶⁷ Прозвище, кличка — неофициальное имя человека, животного, предмета и т. п. В отличие от имени, прозвище отражает не желательные, а реальные свойства и качества носителя, происхождение и проч. их носителей и фиксирует, таким образом, особый смысл, который имели эти свойства и качества для окружающих. Людям прозвища могли даваться в разные периоды их жизни и во многих случаях были известны довольно ограниченному кругу людей. – dostupné na <http://ru.wikipedia.org/wiki/кличка>.

autoritu nebo důstojnost.

Pro jméno Maxim jsou v dramatu použity také dva hovorové výrazy – „Макся“ a „Максик“. První je vytvořený záměnou nulového zakončení ve jméně „Max“ koncovkou -я, které ve spojení se souhláskou –с činí slovo hovorovým. Druhá varianta vznikla za pomoci sufixu – ик, který dodává danému jménu význam zdobněliny (- v tomto vulgárním významu je použito v řeči dívky, která svádí hlavního hrdinu).

Sufixace je jedním z nejrozšířenějších způsobů tvoření podstatných jmen, které je možné přiřadit ke slangovým výrazům. Například v dialogích postav dramatu „Plastelína“ můžeme najít taková slova, která jsou tvořena pomocí sufixu –к nebo –ик, jako *видик* (= видео магнитофон), *морозка* (=мороженое) a další. Takový způsob sufixace přidává slovu současné (mladé) znění, které se hodí pro nenucený rozhovor v neformálním prostředí.

Obzvláště četné jsou v komunikaci mládeže různá oslovení⁶⁸, většinou jde o slova, která mají urazit nebo ponížit společníka nebo osobu o které se mluví v dialogu. Jak už bylo řečeno dříve můžeme tyto oslovení rozdělit do několika skupin: animální – spojené s neoficiálním původem dítěte (viz daný bod). V „Plastelíně“ jsou mnohé z těchto oslovení adresovány ženám: učitelce Ludmile Ivanovně (*жаба, курица, короста = особа, которая ко всем пристаёт с какой-либо проблемой*), ženám na pohřbu na začátku dramatu (*тварь*), matce (*маминская*) atd.

Důležité místo v komunikaci mládeže zaujímá „ненормативная лексика“ – „мат“. Folkloristika přiřazuje tyto slova k tzv. „tajným“ výrazům, kterým rozuměli pouze určití lidé v konkrétní společnosti, ale s rozvojem společnosti a střídáním morálních hodnot se staly všeobecně srozumitelnými. Sémantika takových slov je spjata zejména s pojmenováními pohlavních orgánů, fyziologických procesů v lidském těle a se slovní zásobou popisující pohlavní akt.

Využití „мата“ v komunikaci mládeže často svědčí o přání mluvčích jevit

---

⁶⁸ **Обращение** — обособленный интонационно и грамматически самостоятельный компонент предложения или сложного синтаксического целого, служащий для обозначения лица или предмета, являющегося адресатом речи. Обращение обычно не относят к членам предложения и не включают в синтаксическое дерево зависимостей или составляющих. - Лингвистический энциклопедический словарь. Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М.: Советская энциклопедия, 1990. — С. 340—341.

se pro své okolí staršími, svobodnějšími a nevázanějšími, na druhou stranu ale psychologové vysvětlují využití „мата“ v jazyce jako příznak nejistoty (například „матерное“ *бля* v řeči Maxima a Ljochy, ale i ostatních nositelů ruské hovorové řeči, vystupuje spíše jako obyčejná vsuvka, „“, která v jejich komunikaci slouží pouze jako jakási „spojka“ pro jednotlivé části vět, přičemž ztrácí svůj původní smysl). Kromě toho, takové slovo není v dané větě jejím členem a nemá žádnou syntaktickou funkci: „*Что, бля, не мог раньше...*“.

Dialogy hrdinů jsou také charakteristické využitím frazeologizmů. Pro ilustraci můžeme uvést rozhovor Maxima a Ljochy:

МАКСИМ. *Чё у Спиры не был?*

ЛЕХА. *Чё я там не видел?*

МАКСИМ. *Гроб не открывали...*

ЛЕХА. *Протух, фигали.*

МАКСИМ. *Ты её знаешь?*

ЛЕХА. *Ни чё бикса. Я бы не отказался.... (Выбросил сигарету).
Докуривай короче. А то щас эта опять припрется.*

МАКСИМ. *Пускай.*

ЛЕХА. *Тебе-то по бороде. А меня маминская убьёт.*

Za první je potřeba upozornit na zjednodušený syntax vět. Za druhé, již dříve připomínaná zvýšená emocionálnost (přičemž se znakem mínus - гроб протух, „эта опять припрется“ atd.). Za třetí ustálené hovorové výrazy typu „тебе-то по бороде“ (= тебе все равно) nebo „чё я там не видел“ (= там нет ничего нового, интересного и мне не зачем туда идти).

Je důležité také upozornit na fakt, že počet hovorových elementů v jazyce postav se mění v závislosti na vývoji děje dramatu. Ke konci dramatu se zdá, že si Maxim uvědomuje nicotnost své existence, jeho jazyk se stává více pokojným a rytmickým, hanlivé výrazy používá pouze ve vypjatých situacích a ne tak často, jak tomu bylo na začátku dramatu.

K jiné sociální skupině mluvčích je možné přiřadit učitelku ruského jazyka a literatury Ludmilu Ivanovnu, která má učit děti nejen správně mluvit,

ale i vychovávat je podle tradic ruské literatury. Ona sama však často používá ve své řeči (převážně v příkazech) hovorové výrazy, nadávky a hovorové částice:

- „Ах ты, щенок такой!“ (=ничтожество);
- „А ты чего с этим обормотом связываешься?“ (=ничтожество);
- „Ничего, гаденыш, у нас с тобой особы́й разговор будет“;
- „Ну-ка повернулся“ (разговорная частица -ка);
- „Заткнись, щенок! Олег Петрович, я поражаюсь просто! Сидит тут какая-то непонятно кто. Воспиталаподонка последнего...“ (разговорная частица; оскорбление);
- „Вот мерзавец! Таких расстреливать сразу! В утробе матери еще! Кто их только таких рожает!“ (оскорбление) atd.

Ludmila Ivanovna je nositelkou hovorového jazyka typického pro učitele ve středním věku, kteří nejsou spokojeni se svojí finanční situací a celkově se svým osobním životem. V jejich jazyce je převzata spousta výrazů typických pro slang mládeže (studentů) a současně je plný strojené intonace. Právě s pomocí takového jazyka Sigarev dokazuje pokleslou úroveň některých ruských škol, zejména těch, které se nacházejí ve velkých městech.

Třetí skupinu (na základě jiné sociální kategorie) tvoří obyvatelé bytu, kam se dostávají Ljoča, Maxim a Golyj v závěru dramatu. Jejich chování a jazyk svědčí o spojitosti s kriminálním prostředím – do řeči postav autor vkládá kriminální žargon, slova a výrazy, které se dostaly pro rozpadu Sovětského svazu mezi širokou veřejnost. Již samotná jména těchto postav připomínají vězeňský původ: „Наташа“ – varianta vlastního jména Наташа, vytvořená záměnou x//ш v kořeni slova, zní drze a jaksi výhruzně. V dramatu je možné najít i kratší variantu – Таша.

Голый – přezdívka vytvořená na základě, v kriminálním prostředí velmi rozšířeného, přídavného jména, ale jeho význam zůstává daleko za hranicemi interpretace. Můžeme předpokládat, že je v této přezdívce skrytá nějaká osobnostní charakteristika vlastní dané postavě (například – „ему нравится ходить голым“ nebo „он гол как сокол“ – у него мало денег).

Kriminální termíny a oslovení se velice často významně liší od obecně známých hovorových a slangových výrazů. Je to způsobené tím, že kriminální žargon je jedním z tzv. „тайных языков“, určených pouze pro určitou skupinu lidí. Urážky často podtrhují duševní, finanční nebo fyzickou vlastnost adresáta: *балабан* (= тот, кто говорит глупости, много ненужного), *босома* (= тот, у которого ничего нет, или тот, кто собой ничего не представляет, юнец) atd.

V kriminálním žargonu je možné najít spoustu ustálených výrazů a obrátů, jejichž význam je v současné době srozumitelný pro většinu lidí, jejichž mateřským jazykem je ruština, protože se tyto výrazy pevně uchytily v hovorovém ruském jazyce. S množstvím těchto výrazů je možné se setkat v negativně zabarveném jazyce Nataši:

- *Чё упал, что ли?* (=с ума сошел что-ли?)
- *Чё тебя манрагонит-то?* (=почему ты дрожишь?=почему ты боишься?)
- *Чё ты заочковал-то сразу, а?* (=почему ты сразу испугался?)
- *Подписался.* (=держи свое обещание)
- *Чё ты, балабан, дуру-то включаешь?* (=зачем претворяешься, что не понимаешь, о чем идет речь?)

Spousta takových výrazů je i v replikách Golého:

Жаргонное выражение и его расшифровка его значения на литературном русском языке.	Значения отдельных слов, являющихся составными частями выражения, а также способы образования некоторых слов.
<p>□ Ты, браток, <u>на измену-то не падай</u> раньше времени. Присядь на диванчик, <u>побалакаем</u>.</p> <p>□ (=не бойся раньше</p>	<p><u>Измена</u> – страх, паника, ужас.</p> <p><u>Падать</u> – поддаваться, впадать (в панику, страх).</p> <p><u>Побалакать</u> – поболтать,</p>

<p>времени; - поговорим)</p>	<p>поговорить.</p>
<p>- Эй, босота, <u>кличут-то как?</u> (=как тебя зовут?) - Чё, Максим, <u>в картиши шпильнём?</u> (=сыграем в карты?)</p>	<p>Кликать – звать, зваться, называться. Картиши (образовано от „карты“ с помощью суффикса -иш). Шпильнуть (образовано от „шпилиться“, что значит играть в карты – из уголовного жаргона⁶⁹).</p>
<p>□ Таха, <u>картиши сооруди. Братки шпильнуть хотят.</u> (=принеси карты, ребята хотят сыграть в карты)</p>	<p>Братки – обращение изк „своим“ (по камере, друзьям, соратникам итд.); браток -“член группировки рэкетиров или других криминальных структур“⁷⁰. Соорудить – здесь в значении подготовить, найти, принести.</p>
<p>□ Я <u>за базар отвечаю.</u> (=я несу ответственность за то, что говорю)</p>	<p>Базар – разговор, беседа, а также „речь, слова и выражения, употребляемые в речи“⁷¹.</p>

⁶⁹ Молодежный сленг: Толковый словарь/Т.Г. Никитина. - М.: ООО „Издательство Астрель“: ООО „Издательство АТС“, 2004. С. 833.

⁷⁰ Молодежный сленг: Толковый словарь/Т.Г. Никитина. - М.: ООО „Издательство Астрель“: ООО „Издательство АТС“, 2004. С. 64.

⁷¹ Молодежный сленг: Толковый словарь/Т.Г. Никитина. - М.: ООО „Издательство Астрель“: ООО „Издательство АТС“, 2004. С. 31.

V jazyce bývalých vězňů je možné setkat se i s všeobecně známými anglicismy, foneticky přepsaných pomocí cyrilice:

„А чё так? Фэйс мой не понравился?“ (= тебе не понравилось мое лицо; в значении – что я тебе сделал плохого?).

6.2 Specifika jazyka dramatu Černé mléko

V této hře (narozdíl od dramatu Plastelína) je možné pozorovat odlišné sociální skupiny s vlastními zvláštnostmi v komunikaci. Můžeme je rozdělit do dvou skupin. První skupině patří slang v dialozích pokladní, ženy středního věku se zakořeněnými sovětskými přežitky a návyky, která pracuje na železniční stanici ztracené kdesi v ruských stepích (s přihlédnutím na biografii Vasilie Sigareva můžeme předpokládat, že se tato stanice nachází někde na Urale, na území, které bylo odedávna využíváno k ubytování vyhnanců z centrálních oblastí Ruska).

Druhá skupina mluvčích je představována dialogy mladé dvojice – Melkého a Levčika. Jejich dialogy svědčí o nedostatečném vzdělání obou postav a jejich příslušnosti ke spodině (низовой культуре) ruské společnosti. I tak ale můžeme jejich dialogy přiřadit ke slangu mládeže.

Jazyk Melkého i Levčika je plný všemožných nadávek, hovorových výrazů a obrátů, slovy – parazity atd., o kterých jsme se již zmiňovali dříve. Mezi nimi jsou často využívány eufemizmy “ненормативного” slova блядь – блин; nadávky охереть, охренеть atp., a jim podobná slova, většinou urážlivé výrazy animálního charakteru (козёл, гад), pojmenování nějaké národnosti (татарин), nebo výrazy poukazující na jakékoliv nedostatky charakteru (мокрощёлка - „молодая, неопытная, но гордая девушка“⁷², синонимичное “соплячка”) atd.

Je zajímavé podotknout, že v řeči postav (hlavně v jazyce Melkého) je možné najít takové jazykové jednotky, jejichž využití je očividně individuální. Například jedna z hrdinek neustále opakuje slovo эрмитаж. Podle všeho se

---

⁷² Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С.222.

jedná o slovo, jehož smysl je málo pochopitelný nižším vrstvám ruské společnosti. V daném textu plní ozdobnou funkci, je použito pro jakési ohromení či vytvoření lepšího dojmu na ostatní. V některých případech slouží ve větě pro navázání jejích jednotlivých částí nebo celých vět (tím připomíná слова-паразиты typu *вот, ну, как будто* aj.). Jindy se jeho charakter shoduje s podstatou zájmen využívaných pro vyjádření nadšení, podobných těm, které používala ve svém jazyce postava známého sovětského filmu Эллочка Людоедова.⁷³ Ještě v některých dalších případech vystupuje slovo *эритаж* jako eufemismus, a to tehdy, kdy slouží jako náhražka hrubých slov a nespisovné lexiky.

Další zvláštnosti lexiky Levčika a Melkého jsou spojeny s jejich zaměstnáním. Oba pracují jako „челноки“ – překupníci zboží, je ale možné říci i spekulanti. Slovo „челнок“ vzniklo po rozpadu Sovětského svazu a označuje člověka, který nakupuje v malém nějaké zboží na jednom místě, s cílem jej výhodněji prodat na místě druhém. Naše dvojice si vydělává na živobytí prodejem toasterů koupených někde ve městě obyvatelům zapadlých vesnic. Mladí prodejci zboží popisují jako něco, s čím se dříve nebylo možné setkat. Právě proto připomínají některé dialogy Melkého a Levčika slogany druhořadých reklam, kterými byla ruská společnost zahlcena po rozpadu Sovětského svazu. Tyto reklamní texty, které jsou napsány samotnými prodejci, většinou nevzdělanými lidmi, představují sami o sobě dobrý příklad hovorové slovní zásoby, která se uchytila v textech ruské reklamy a je možné se s nimi setkat dodnes.

Jako příklad můžeme uvést:

*„Предлагаемый вам **супертостер** обладает следующими **суперприемуществами**: корпус супертостера изготовлен из высокопрочного экологически чистого **суперпластика**, что делает его **супердолговечным** и **супербезвредным**. Кроме того, спираль **супертостера** изготовлена из уникального **суперникельхромового сплава**, что позволяет добиваться экономии электроэнергии в 3-6 раз.*

---

⁷³ Эллочка-людоедка - *Википедия, свободная энциклопедия* [on-line]. 2008, 26 июля 2008 [cit. 2008-07-10]. Dostupný z WWW: <<http://ru.wikipedia.org/wiki/>>.

*Предлагаемый вам **супертостер** прост в применении, не требует технического обслуживания, обладает **суперсовременным** дизайном. Он сэкономит ваше драгоценное время, приготовит вам превосходные супертосты, дающие заряд бодрости на весь день, и вообще станет для вас лучшим другом и членом семьи. Если вас заинтересовало наше предложение, и если вы еще не являетесь счастливым обладателем **супертостера**, то торговая фирма «Юнит» любезно предоставит вам его в подарок. А если же наше предложение вас по каким-то причинам не заинтересовало, или же вы уже являетесь счастливым обладателем **супертостера**, то мы предлагаем вам заказать каталог в нашей фирме. Наш адрес в интернет: дабл-ю, дабл-ю, дабл-ю, точка, ру“.*

Pro vyjádření agitace v daném monologu Levčika slouží nadměrné využití hyperbolizace, které je dosahováno pomocí prefixu супер- k přídavným a podstatným jménům a také slovní zásoby, v jejíž sémantice je zabudována vyjímečnost, nezvyklost (jde o slova, která jsou v citaci označena podtržením). V jazyce Melkého můžeme pozorovat i časté změny v jeho kvalitě, spojené s pochopením bezvýznamnosti života, který vedla dříve. Povaha těchto změn je identická s povahou změn v jazyce Maxima v dramatu “Plastelína”: se změnou charakteru dané postavy se mění i jeho jazyk.

Mnozí kritici díla Vasilie Sigareva nenechávají bez povšimnutí slang v jazyce pokladní. V jejím jazyce se mísí různé hovorové elementy: slang používaný trhovci, dialektické zvláštnosti obyvatelů provinčních městeček, různé fráze a obraty, které se uchovaly v hovorové řeči z doby Sovětského svazu. Jako ukázka nám může posloužit jeden z jejích monologů:

„Перчатки бы тоже взяла. Но только лайковые. А то у меня были - в электричке забыла. Я ж сама тоже не местная. Работаю тут только. На электричке приезжаю. Два года уже как. Щас вон водку научилась производить. Накатаю у себя, сюда привезу, продаю. Приличного качества, между прочем, делаю. Местное население довольно. Никто пока не травился. Тьфу-тьфу-тьфу. А пьют ведь паразиты немеренно. Спрос, как говорится, придушает предложение.

Куда в них только лезет. Ну а так, если разобраться, чё им еще здесь делать? Кина нету. Теликов тоже. Зона неустойчивого приема потомучто. В яме потому что. Вот и пьют. Ну и хорошо, что пьют. Я хоть сейчас при деньгах стала. Стенку себе купила неполированную. Сейчас неполированные в моде. Под орех стеночка. Ни чё такая. Финтипёрсовая. Чё еще купила-то. Да плаща у китайцев, турецких... холодильник еще. С этим. Как его? С двумя дверями. Еще чё-то. Да, ремонту наделала. Ты чё я теперь отсюда никуда не сдвинусь. Так до пенсии и буду работать. И на пенсии, если разрешат. Мне ж щас денег о-го-го сколько надо. Дочку надо замуж отдавать. Дочка у меня Варька. Варвара. Как у Якубовича. Нравится он мне так, мать моя женщина, Якубович этот. Влюблена прям. (Шепотом.) Скажу по секрету, скоро меня на «Поле чудес» пригласят. Но это так, между нами....А Варька у меня дочка, так ей замуж надо срочно. А то ведь двадцать пять годочков уже, а еще не под одним мужиком не была. Страшенькая шибко. Прямо невероятно страшенькая. И все дурнеет и дурнеет главно. Прыщей ужас. Штук по семьдесят на каждой щеке. Но это понятно от чего. Хотеечки это, это пройдет, как только жизнью этой начнет жить. А что бы вот начала значит, денег щас надо. Мужик чтоб какой-нибудь клюнул. А потом, что бы жил, тоже приплачивать придется. Так что до пенсии я здесь. На теплом местечке-то“.

Styl tohoto monologu je sám o sobě velice zajímavý. Z jedné strany se jedná o část rozhovoru – tzn. jde o odpověď na propagaci toasterů Levčika a Melkého. Na druhou stranu se nám může zdát, že pokladní jako kdyby zapomínala na přítomnost druhých a mluvila sama k sobě nebo nahlas přemýšlela o svých každodenních problémech a starostech.

Často mění téma hovoru, přidává různá podtémata a v řeči často zabíhá k vyprávění o svém životě. Smysl daného monologu se odráží i v jeho struktuře. V první řadě v syntaxi. Replika sestává z oznamovacích a zvolacích vět. Mnohé z nich, na základě přítomnosti hlavních členů věty – podmětu a přísudku, jsou oznamovací. V těchto větách můžeme také často najít různé

částice a “слова-паразиты”⁷⁴, které vystupují jako jakési spojovací jednotky jednotlivých částí textu.

Monolog pokladní je různorodý také díky intonační sytosti: důvěrné vyprávění o strastech života, stížnosti na vlastní dceru, úvahy o tom, kde a jak sehnat něco výhodněji, kategorické odsouzení jakýchkoliv činností nebo skutků okolních lidí atd. Během svého monologu se často obrací s různými řečnickými otázkami na své společníky. Z hlediska syntaxe se zde vyskytují také elementy parcelace – rozdělení jedné myšlenky do více částí (většinou jde o jednoduché věty) stojících blízko sebe. Rozdělit se mohou i podřadná souvětí na dvě samostatné věty: „*Зона неустойчивого приема потому что. В яме потому что. Вот и пьют*“.

Z pohledu lexikálního můžeme říci, že jazyk pokladní obsahuje v určité míře vzájemně se vylučující elementy. Z jedné strany jako obyvatelka provincie často používá ve svém jazyce dialekty a hovorové výrazy (чѐ, прям, чѐ-то...), a z druhé strany používá výrazy, typické spíše pro obyvatele měst. Jedná se zejména o kvalitativní nebo vztažná přídavná jména, která slouží k popsání nějaké věci (oděvu, předmětu každodenní potřeby): *полированный, лайковые* atp. Na tomto pozadí znějí kontrastně přídavná jména s „уменьшительно-ласкательными суффиксами“: *страшенькая, хомечки* (slang), a také příslovce, jako *шибко* a často používané částice *-то, вот, вон*. Kromě toho pokladní neustále používá různá rčení, frazeologizmy, modifikovaná přísloví a pořekadla. Tento fakt svědčí nejen o využití hovorové řeči, ale charakterizuje ji jako nositele určitých rovin ruské ústní tvorby, i když tato tvorba patří k éře Sovětského svazu (*глядишь на него, и душа радуется; так поторгуюсь, что вся страна помнит будет; меня теперь отсюда вперед ногами только atd.*).

---

⁷⁴ **Слова-паразиты** – это слова-связки, накрепко закрепившиеся в лексиконе человека, намертво вошедшие в его разговорную речь, ставшие привычкой. Это совершенно пустые, сорные слова. Они сбивают ритм речи, мешают ее пониманию. Сам человек, имеющий в своей речи слова-паразиты, их не замечает. А слушатель устает, изнемогает. Некоторые из этих слов употребляются множеством людей. Но к месту и не часто. О том, что человек имеет привычку произносить слова-паразиты, можно говорить лишь тогда, когда одно и то же слово (или слова) вставляет практически в каждое предложение. Слова-паразиты прицепляются обычно к тому человеку, который часто делает заминки в речи, не может быстро подобрать нужное слово. Также считается, что привычка произносить слова-паразиты – это удел людей с маленьким словарным запасом. – Превзато z <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-9585/>.

6.3 Specifika jazyka dramatu Fantómové bolesti

V tomto dramatu jsou slang a hovorová řeč vyjádřeny jedním typem jazyka. Jedná se o jazyk, který je používán mezi pracovníky tramvajového depa. Celkově se jedná spíše o slang mládeže, ale odlišnost od slangu, který používají postavy dramatu Plastelína je ta, že hrdinům Fantómových bolestí, Dmitriji a Glebovi, je kolem dvaceti pěti let.

U Maxima a Ljochy šlo o studenty a proto se v jejich jazyce velice často objevovaly prvky školního žargonu. Dmitrij a Gleb jsou již starší a kromě toho vůbec nic nevíme o jejich úrovni vzdělání. Namísto školního žargonu se v jejich jazyce můžeme setkat spíše s profesní lexikou spojenou s jejich prací v tramvajovém depu.

S. I. Levikova ve své stati «Молодежный сленг как своеобразный способ вербализации бытия» poukazuje na duální postavení mládeže v prostředí, které je obklopuje - nejsou již děti, ale také ještě nejsou dospělými:

„... молодежь представляет собой группу людей, уже не детей, но еще не взрослых, основным занятием которых является получение образования, подготовка к будущей профессиональной деятельности. Отличительной особенностью данной социальной страты является то, что ее представители еще свободны от обязанностей взрослых людей (у них, как правило, нет собственных семей, т.е. жены/мужа и детей, о которых необходимо заботиться) и при этом у них есть много свободного времени (которое, как предполагает общество, они должны тратить на собственное обучение, но не всегда это бывает так)“⁷⁵

Jelikož postavy Fantómových bolestí nejsou viditelně příliš vzdělané je jejich situace ještě těžší – musí se stát dospělými a řešit svoji složitou životní situaci, což se odráží i v jazyce, který používají. Velice často například používají

---

⁷⁵ С.И. Левикова. Молодежный сленг как своеобразный способ вербализации бытия (Бытие и язык. - Новосибирск, 2004. - С. 167-173) на <http://www.philology.ru/linguistics2/levikova-04.htm>

profesní lexiku, která je nějakým způsobem spojená s prací v tramvajovém depu – názvy (často se jedná o zkratky) jednotlivých elektrických součástí («проводки с вагонов снимаю»); názvy různých strojů («метла по кольцу прошла»; метла - снегоуборочный трамвай; кольцо - кольцеобразное расположение трамвайных путей, помогающее трамваям развернуться); ustálená metaforická slovní spojení («смену сдавать»); perifráze⁷⁶ («медь собирать», «медяшки пока подержаю»; ve významu - *сбор предметов из меди (je zajímavé podotknout, že slovesa собирать a подержать jsou synonymy slovesа воровать)* atd.

Velice často je možné najít ve slovní zásobě postav tohoto dramatu vulgarizmy a různé nadávky (obvykle jde o „mat“), přičemž intonací jednotlivých hrdinů získávají tato slova různé významy (např. slovo *брань* v Glebově podání zní hrubě a vulgárně, u Dmitrije je toto slovo používáno spíše jako jakási spojka mezi jednotlivými větami nebo také pouze jako prostředek v komunikaci, kterým se snaží přiblížit se Glebově jazyku. Dmitrij používá vůči Glebovy vulgární výrazy až na konci dramatu a to pouze jako reakci na vypjatou situaci:

„Потрахать ее хотел, да?! Попользоваться, да?! Дед тебе помешал, да?! Фантомные боли у него, да?! Щас у тебя они будут! Узнаешь, что это такое! Узнаешь, сука! Узнаешь, гондон! Мразь!“

Потрахать - „вступить с кем-либо в половую связь“⁷⁷.

Сука, гондон, мразь – vulgarizmy s širokým uplatněním.

Jazyk Dmitrije i Gleba je plný vulgarizmů a urážek stejně jako je tomu ostatně u všech Sigarevových postav:

- сука такая вообще (zde můžeme pozorovat hovorový syntax, zejména inverzi – přívlastek, vyjádřený zájmenem *такая*, který vystupuje jako doplněk ke slovu, vyjádřenému pomocí nadávky *сука*; dále je k danému slovnímu spojení přidán výplňový (parazitní) slovo *вообще*;

⁷⁶ Perifráze - druh tropu, opisu. Nahrazení přímého pojmenování složitějším výrazem. (na <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/81085-perifraze>).

⁷⁷ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 411.

- весь, сучара, проссал (slovo *сучара* je odvozené od nadávky *сука* pomocí změny souhlásek *к//ч* v kořeni slova a přidáním sufixu *-ар*, který přidává tomuto slovu ještě větší hrubost);
- в рожу (= по лицу);
- а мне вот не по хрен (=мне не все равно; v daném kontextu je daný výraz hovorové řeči použit jako eufemizmus a nahrazuje původní frázi «*а мне вот не по хуй*»; výkladový slovník ruského slangu definuje druhý význam tohoto slova jako «*мужской половой орган*» a podotýká, že «*фразеология с данным корнем дублирует фразеологию с фиг, хер, член*». ⁷⁸
- а он херней маялся (= не занимался ничем полезным).

Mezi výrazy slangu mládeže můžeme dále najít také lexikální jednotky jako např.:

- *хохма целая* (хохма = шутка)
- *прикидывай* (= представь себе, вообрази)
- *один раз по тыкве надавал* (тыква = голова)
- *и давай мне про войну стегать* (стегать od slovesa *стегаться*, ve významu «*вступить в половую связь*»⁷⁹; i když v tomto dramatu je dané slovo použito v jiném významu: analogicky se synonymem *трахать*, jehož jedním významem je «*мучиться, маяться; долго работать над чем-либо, уставать от чего-либо*»⁸⁰, sloveso *стегать* dostává význam «*доставать, мучить, надоедать*»
- *бандура* (výkladový slovník ruského slangu uvádí dva významy tohoto slova: 1. «Любой музыкальный инструмент, обычно струнный»; 2. «Большой громоздкий автомобиль, самолет и т.п.»⁸¹; z kontextu dramatu je jasné, že je zde slovo použito ve významu *большой*

⁷⁸ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 451.

⁷⁹ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 391.

⁸⁰ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 451.

⁸¹ Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 32.

громоздкий шкаф. Zde si můžeme povšimnout částečného použití významu daného slova a přenesení jeho významu za účelem pojmenování jiných předmětů s podobnými vlastnostmi.)

- *хавчик* (od slova *хав* ve významu «*еда, питье*»⁸², které se stalo rozšířeným u všech sociálních skupin)

Velice často jsou v tomto dramatu použita slova typická pro spisovný ruský jazyk, ale v jazyce Sigarevových postav získávají odlišný význam (případně asociaci k původnímu významu – přenesený význam). Jiná sémantika vzniká například u slovesa *греть* v Glebově replice «*чѐ ты еѐ [рюмку с водкой] греешь*», která by za použití spisovného jazyka zněla «*почему ты так долго держишь рюмку с водкой в руке и не пьешь*». Spojovacím asociativním článkem mezi uvedenou replikou a její interpretací je původní význam slovesa *греть* - «*делать теплым, нагревать*»⁸³, protože sklenice s vodkou se v ruce ohřívá.

Zajímavé je, že se do slangu mládeže často dostávají slova typická pro vězeňský žargon, o kterém se zmiňujeme již v teoretické části věnované žargonu. Příčiny jsou zřejmé – po rozpadu Sovětského svazu se členové různých kriminálních skupin, které byly dříve jaksi skryty před společností, začali více objevovat na veřejnosti, následkem čehož se slova, typická pro vězeňský žargon dostala mezi širokou veřejnost a ztratila tím svoji původní úlohu jakéhosi tajného jazyka.

Ve Fantómových bolestech můžeme několik výrazů typických pro vězeňský žargon najít u Gleba, který si přivydělává krádežemi potrubí. Např.: «*Денег у нее еще нарезал из сумочки*» (= ukrал).

Proniknutí vězeňského žargonu do slangu mládeže bylo možné také díky tomu, že obě tyto formy ruského jazyka vznikly s cílem skrýt obsah rozhovoru před okolním prostředím, odlišit se od ostatních sociálních skupin a vyjádřit

---

⁸² Елистратов В.С. Толковый словарь русского сленга. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. - С. 441.

⁸³ Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля (в соответствии с современными правилами орфографии), тт. 1-4, 1863-66, on-line na www.yandex.ru.

příslušnost k dané skupině. Úvahy S. I. Levikové o slangu mládeže můžeme vztáhnout i k vězeňskému žargonu: «Молодежный сленг никому не навязывается, он просто существует. И для того, чтобы быть включенным в молодежное сообщество, стать в нем "своим", молодому человеку надо не только быть молодым по возрасту, но также и говорить на языке, свойственном его возрастной группе, а именно владеть и пользоваться молодежным сленгом. Этот сленг по-своему кодирует, сохраняет и передает информацию от одного молодого человека к другому».⁸⁴

Rozlišení na «moje» («naše») a «cizí» Gleb nastavuje v samotném úvodu dramatu při seznamování s Dmitrijem použitím zdobných přídavných jmen:

ГЛЕБ. О-ба! Ты че, новенький, что ли?

ДМИТРИЙ. Ну.

ГЛЕБ. Первый раз?

ДМИТРИЙ. Ну.

ГЛЕБ. А я старенький. Завтра моя смена, по идее. Но я вообще тут каждую ночь почти, проводки с вагонов снимаю.

Změny expresivity v jazyce Dmitrije jsou přímo úměrné jazyku Melkého (drama Černé mléko) a Maxima (drama Plastelína). Můžeme říci, že příchodem do tramvajového depa Dmitrij upadá. V jeho jazyce se začínají postupně více a více objevovat různé nadávky, jednodušší syntaktické konstrukce, ve vypjatých situacích používá větší množství slangových a hovorových výrazů. Avšak jakmile Dmitrij pochopí, že Olga trpí jakousi „duševní chorobou“, začne se chovat jako dříve a začíná opět používat jazyk, který mu byl vlastní před seznámením s Glebem, Olgou a celým tramvajovým depem.

Dokumentární dramaturgie, opírající se přímo na přepis reálných dialogů konkrétního sociálního prostředí, dovoluje autorovi do nejmenšího

---

⁸⁴ Молодежный сленг как своеобразный способ вербализации бытия//Левикова, С.И. Бытие и язык, Новосибирск, 2004. - С. 167-173. <http://www.philology.ru/linguistics2/levikova04.htm>.

detailu okopírovat hovorovou řeč a vložit ji do úst postav svých dramát.

Dialogy sestávají obvykle z jednoduchých, jednočlenných vět, často nominálních s/bez podmětu.

Jedním z nejoblíbenějších Sigarevových způsobů vyjadřování jsou věty s použitím parcelace – „*expresivní syntaktická metoda písemného literárního jazyka – věty se intonačně dělí na samostatné, vydělené graficky na jednotlivé samostatné věty.*“⁸⁵

Nejčastěji se s parcelací setkáváme v dialozích Gleba (Fantómové bolesti): „*Были тут девки, по идее. Кондукторши две. Ходили все после смены. Ничего так. Можно. Пили, правда, как кони. Хрен упоишь. Уволили их потом.*“

Častou vlastností syntaxe hovorové řeči je nadměrné používání jednotlivých slovních druhů, nehodících se do složení dané věty, které vystupují ve větě jako eufemizmy nebo rušivá slova („слова-паразиты“) a nahrazují hanlivá slova, nadávky a vulgární výrazy. Takovými slovy jsou např.:

- částice: *А чё, она того, что ли? Ну давай бабахнем.*
- citoslovce: *О-ба! Ты чё, новенький, что ли?*
- hanlivé konstrukce: *ни фигуа, блин, эрмитаж* (zvláštnosti jazyka Šury z dramatu Černé mléko)
- konstrukce a slova uvozovací: *Крышак, видно, на место встает. А сам, прикидай, чё творит.*

---

⁸⁵ Převzato z <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/79993-parcelace>.

6.5 Frazeologizmy v dramatech V. Sigareva

Velmi často se v dialozích Sigarevových hrdinů setkáváme s využitím různých ruských přísloví, říkadel a rčení, o kterých jsme se již zmiňovali ve spojitosti s tématem alkoholu a sexu. Často se jedná o frazeologizmy⁸⁶ modifikované, které se nevztahují k prostředí, ve kterém se drama odehrává, ale spíše získávají význam pouze pro vyjádření určité charakteristiky pomocí hovorového jazyka nebo žargonu.

V námi analyzovaných dramatech můžeme najít taková ustálená spojení jako např.:

- **горюшка хапнули** (= пережили много горя) – v našem případě jde o hovorové sloveso *хапнуть* ve významu *быстро, резко хватать руками или ртом, зубами* a hovorové podstatné jméno ve středním rodě, jednotného čísla, se sufixem typickým pro zbrobněliny – юшк.
- **сам ни хрена не знаешь** (= ты не знаешь ничего) – hyperbolizovaný ustálený výraz s nahraditelným žargonovým prvkem *ни хрена*. Často se můžeme v jiných dramatech setkat s výrazy *ни хуя*, eufemizmy *ни фигуа* nebo *ни шиша*, a také se spisovným (neutrálním) *ничего*.
- **с ним песенка уже давно спета** – gramaticky zkreslené přísloví namísto původního „*Его песенка уже давно спета*“. Následkem záměny shodného přívlastku его, vyjádřeného pomocí přívlastňovacího zájmena v nominativu, mužského rodu, jednotného čísla, na neshodný přívlastek, vyjádřený zájmenem s předložkou с НИМ v sedmém pádě, mužského rodu, jednot. čísla, se mění celkový smysl daného přísloví. Jeho původní smysl „что-либо закончилось“ nebo „закончилось чье-

---

⁸⁶ „Фразеологическая единица – относительно устойчивое, воспроизводимое, экспрессивное сочетание слов, обладающее, как правило, целостным значением.“: В. Мокиенко. Л. Степанова. Т. Малински. Русская фразеология для чехов. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc, 1995. Str. 8.

либо спокойное существование“ se transformovalo na význam „от него уже не будет никакой пользы“. Neutrální podstatné jméno песня je v tomto přísloví použito také ve formě hovorové zdvojnásobiny se sufixem – *k* = песенка.

- **гоните к чертям собачьим в шею** (= прогоните кого-либо далеко, прекратите с кем-либо отношения) – sloveso *знать* je zde použito v ráteém významu⁸⁷ – *притеснять, подвергать гонениям*, který je označováno autorem slovníku jako „высокое, устаревшее“. V dramatu Plastelína je sloveso *знать* použito místo přídavného slovesa *прогнать*. Tímto způsobem sloveso získává hovorovou formu. Kromě toho je tento význam jasný příklad rozšíření všeobecně známého frazeologizmu *знать в шею* = прогнать кого-либо, отстранить от себя. V našem případě je použito i vulgarizmu „к чертям собачьим“ = далеко.
- **подонок последний** (= аморальный человек) – zde je přítomna hyperbolizace, které je dosaženo spojením nadávky *подонок* (označení nemanželského dítěte mužského pohlaví) a přívlastku *самый последний*. V dostupných rusko – českých slovnících slangu bývá slovo *подонок* často překládáno jako - *vyvrhel*.
- **достал уже до самых гланд** (= сильно надоел) – jeden z variantů frazeologizmu „*надоест по горло*“. Záměna na podstatné jméno *гланды* (v kontextu synonymické slovu *горло*) zde plní funkci hyperboly s významem – *очень сильно надоел*.
- **и такие номера со мной не проходят** (=так вам со мной поступить не удастся) – v tomto případě se význam podstatného jména *номер* prolíná s jeho významem ve slovním spojení *цирковой номер*, které se

---

⁸⁷ Кузнецов С.А.: Большой толковый словарь русского языка. Изд-во Норинт, 1998. С. 211.

v tomto kontextu stává synonymem pro podstatné jméno – выходка⁸⁸

Frazeologizmů je také plný jazyk již zmiňované pokladní v dramatu Černé mléko. Např.:

- „На нашу жизнь хватит.“ (= будет много);
- „В девять месяцев у них рожают ... Это вам не паспорт получать.“ (= как можно быть таким глупым и думать, что женщина рожает по расписанию);
- „А нервные клетки не восстанавливаются.“ (= не надо переживать) atd.

Frazeologizmy – osobitá „černá schránka“ historicko – kulturní a jazykové informace. Fonetika, lexika, morfologie a syntax se mění, vytvářejí stále nové kombinace, ale některá slovní spojení se těmto změnám brání, zamrzají ve svém vývoji a zachovávají vzpomínky na minulost. Za každým takovým výrazem nebo slovním spojením můžeme hledat historii jazyka, kulturu, folklor a literaturu.⁸⁹

6.6 Gramatické chyby

Kromě fonetických odlišností od spisovného ruského jazyka jsou dialogy postav Sigarevových dramát plné gramatických chyb, které jsou typické pro hovorový styl a místní dialekty. Gramatické chyby - „это несоблюдение норм слово- и формообразования, норм синтаксической связи между словами в словосочетании и предложении“.⁹⁰

Podstata takových chyb je velice různorodá. Příčinou může být neznalost výjimek skloňování (nejrozšířenější je skloňování podstatných jmen cizího

---

⁸⁸**ВЫХОДКА**¹, и, ж. (неодобрит.).Неожиданный, необычный, дерзкий поступок, противоречащий правилам поведения. *Злая в. Глупая в. Недопустимая в. против хороших знакомых.* || чаще мн. Враждебное выступление, недоброжелательное действие. *Выходки против правительства.*

⁸⁹ В. Мокиенко. Л. Степанова. Т. Малински. Русская фразеология для чехов. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc, 1995. Str. 8.

⁹⁰ Культура письменной речи на <http://gramma.ru/>

původu s koncovkou na -o, -e, které se neskloňují – *кино, пальто, кофе* atp.), usnadnění výslovnosti některých slov (fungování pravidla minima artikulačního úsilí), odchylky v gramatických vazbách, které mohou být také spojené s neznalostí morfologických charakteristik slovních druhů atd.

„Многие грамматические ошибки также объясняются несовершенством восприятия, например отсутствие s в третьем лице глагола или отсутствие окончания во множественном числе существительных. Правда, природа грамматических ошибок более сложная. Здесь выступает неосознаваемое влияние родного языка и ряд других моментов, на характеристике которых мы остановимся при анализе ошибок третьей группы—ошибок мышления.“⁹¹

Například v dramatu Černé mléko, v dialozích pokladní, je možné najít nesprávné použití podstatného jména středního rodu – **кино**, které patří k neskloňným podstatným jménům. Zmiňovaná postava skloňuje toto slovo analogicky s jinými slovy středního rodu, končícími na –o: „**Кина нету**“ (tzn. používá pro dané slovo skloňování podst. jmen stř. rodu, jmenovitě genitivu).

Další chyby a záměny ve skloňování je možné najít i v dalších replikách této postavy. Konkrétně v parcelované větě: „**Чё ещё купила-то. Да плаща у китайцев, турецких ... холодильник ещё.**“ – Hlavním valentním významem slovesa „*купить*“ je forma podstatného jména v akuzativu (*купить кого-что*), přičemž koncovky podstatných jmen mužského rodu, nacházejících se v akuzativu, se odlišují v závislosti na jejich životnosti a neživotnosti.

Hrdinka používá v daném případě koncovku –a, která je normou pro životná podstatná jména mužského rodu nebo ukazuje na hromadnost podstatného jména. Upřesňující popis, který je dokreslený použitím přídavného jména v genitivu množného čísla a oddělený čárkou (*турецких*), dodává jazyku pokladní jistou nesoudržnost, avšak slouží v daném případě i jako jeden ze způsobů přenosu živého jazyka.

Pokud by tuto gramatickou vazbu (sloveso a podstatné jméno – плаща

---

⁹¹ Культура письменной речи на <http://gramma.ru/>

турецких) použil v běžné komunikaci cizinec, byla by chápána rodilými mluvčími jako chyba. Nicméně, pokud by tuto, případně jinou podobnou vazbu, použil v běžné komunikaci rodilý mluvčí, svědčilo by to o tom, že mu nejde o gramatickou správnost daného slovního spojení, ale (v našem případě) že je schopen ve svém rodném jazyce používat hovorové výrazy.

Charakteristickou gramatickou chybou v komunikaci Sigarevových postav je nesprávná sufixace. Obzvláště často je možné všimnout si těchto chyb u slov převzatých z cizích jazyků, bez ohledu na to, že jsou již dávno používána v běžné komunikaci rodilých mluvčí.

V replice již výše zmiňované pokladní můžeme najít slovní spojení „*конфликтовая ситуация*“. Zde je v přídavném jméně sufix -н- zaměněn za sufix -ов-. Tímto způsobem došlo ke vzniku hovorového slova.

Rozšířené jsou také chyby spojené s:

- použitím podstatných jmen v genitivu množného čísla: „*А у них еще детей по три-семь штуков*“ (zbytečná je pro toto slovo koncovka -ов. Možnou příčinou je neznalost variant koncovek podstatných jmen mužského rodu ve 2. p. Pl., v kterém se obvykle setkáváme s nulovou koncovkou nebo s koncovkou -ов. Koncovka -ов je více výrazná a proto běžný nositel jazyka často skloňuje všechny, nebo většinu slov, v uvedeném tvaru s touto koncovkou)
- schází vypadnutí pohybné samohlásky **e** v podstatných jménech mužského rodu, např. u podstatných jmen mužského rodu ve 4.p.: „*Знаю я тебя козела* (namísto *козла*)“ – použito pro vyjádření expresivity.
- použitím samohlásky **y** za samohlásku **o** ve složeninách z převzatých slov: „*Мишка, интелектумом их дави. Интелектумом*.“ – v daném případě je použito převzaté slovo z latiny s ruským skloňováním – typické pro ruskou hovorovou řeč.
- schází střídání (чередование) sloves ve třetí osobě jednotného čísla:

„Думали, может, государство, чем **подмогнет**“; Подмогнет je hovorový tvar pro spisovné *поможет* (budoucí čas od slova подмог*). Tato chyba je v hovorové ruštině velice častá. Z historického hlediska může být vysvětlená ztrátou střídání souhlásek v určitých tvarech. Např. problémem je vytváření 1.os. Sg u sloves typu *пылесосить*, kde se musí střídat souhlásky *с//ш* (*пылесосить – я пылесошу*).

* подмог = помог, подмога = помощь, подможет

7. Závěr

V jednotlivých částech této diplomové práce byly prozkoumány následující formy jazyka:

- hovorová řeč a její místo v každodenní komunikaci
- vlivy místních dialektů, interdialektů a sociolektů na slovní zásobu v běžné komunikaci
- dále pak slang a některé z jeho druhů (slang mládeže, počítačový slang a slang narkomanů), včetně uvedení několika příkladů
- žargon, zejména pak vězeňský žargon. Pro názornost jsme do této části zařadili nejen výrazy, které je možné najít v jednotlivých Sigarevových dramatech, ale i několik výrazů a slovních spojení z dostupných internetových slovníků vězeňského žargonu.

K vyhodnocení cílů, které jsme si stanovili v úvodu této práce, byla použita tři dramata mladého ruského autora divadelních her Vasilije Sigareva: *Plastelína*, *Černé mléko* a *Fantómové bolesti*, ve kterých se ve velkém množství vyskytují všechny námi zkoumané formy jazyka. Drama *Plastelína* se odehrává v prostředí školy a ulice, děj divadelní hry *Černé mléko* je zasazený do prostředí zapadlé železniční stanice kdesi v ruské stepi a *Fantómové bolesti* jsou zástupcem uzavřené skupiny lidí v tramvajovém depu.

Na základě jazykových rozborů těchto dramát můžeme konstatovat, že hovorová řeč představuje typ jazyka, který je používán nositeli spisovného jazyka v běžné komunikaci, v předem nepřipravených situacích a nachází své uplatnění zejména při neoficiálních setkáních. Její hlavní formou realizace je ústní komunikace, zejména pak dialog.

Prvky hovorové lexiky můžeme najít i v monologu, nejčastěji ve formě vyprávění o nějakých prožitcích a vjemech (například v dramatu *Černé mléko* jsme měli možnost setkat se s monologem jedné z postav – pokladní na zapadlé železniční stanici). Monolog i dialog jsou v hovorové řeči často doprovázeny mimikou a gestikulací - neoddělitelnými prvky komunikace pro dokreslení popisované události nebo věci.

Jazyk postav Sigarevových dramát je typický zachováním místních nářečí (uralských dialektů), využitím slovní zásoby se zápornými prvky ve svém významu, využitím lexiky se subjektivním ironickým hodnocením, neologismů, převzatých slov z profesní terminologie, záměrnou „hrubostí“, a také zvláštní tvorbou slov přejímáním z cizích jazyků (na základech znalostí gramatiky ruského jazyka, nejčastěji z anglického jazyka).

Na základě provedených jazykových rozborů jsme dokázali hlavní tendence pronikání slov různých lexikálních skupin do slovní zásoby současného hovorového jazyka (přejímání vulgarizmů a různých nadávek, slangu, vězeňského žargonu atd.).

V současné době je možné najít dostatečné množství literatury o slangu a hovorové řeči. Existuje spousta knih, učebnic, slovníků, příruček atp. českých i ruských autorů. Z tohoto velkého množství byly vybrány materiály, které odrážejí uvedené téma a byly dostupné v českých knihovnách, ale většina pramenů použitých pro tuto diplomovou práci je z internetových odkazů. Hlavním důvodem je skutečnost, že slang i hovorová řeč jsou formy jazyka, které se neustále vyvíjejí a internet je médium, které tyto změny postihuje nejlépe.

8. Seznam použité literatury a internetových pramenů

1. D. Ullrychová. Proč má dramaturg radost, když čte Sigareva. Předmluva k dramatu Černé mléko, ND Praha, 2004.
2. В. Сигарев. Фантомные боли – dostupné na www.sigarev.narod.ru/doc/fboli.htm
3. В. Сигарев. Чёрное молоко – dostupné na <http://sigarev.narod.ru/doc/cmoloko.htm>
4. В. Сигарев. Пластилин – dostupné na <http://sigarev.narod.ru/doc/plastilin.htm>
5. Internetový kulturní portál: www.kultura-portal.ru
6. Денисов П.Н. Лексика русского языка и принципы ее описания. - 2-е изд., перераб. и доп. – Изд-во Русский язык, Москва, 1993.
<http://opex.auditorium.ru>
7. L. Skokan. Reálie Ruska – PF UJEP Ústí nad Labem, 2004.
8. В. С. Елистратов. Как говорит современная российская молодежь. – МГУ им. М.В. Ломоносова, Москва, 2001.
9. Общее языкознание: Методы лингвистических исследований / АН СССР. Ин-т языкознания; Отв. ред. Б.А. Серебренников. - М.: Наука, 1973.
10. С. А. Хавронина, И. В. Казнышкина. Всеми своё время. Средства и способы выражения времени в русском языке. – Изд-во Русский язык, Москва, 2004.
11. Жельвис В.И. Брань как социальная проблема: В 2 ч. - Ярославль: Яросл. гос. ун-т им. П.Г. Демидова, 2001.
12. Chloupek, J., Krčmová, M., Minářová, E.: Stylistika češtiny. Praha 1991.
13. Колесов В.В. Язык и ментальность. - СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т, 2001. - Лекция 12: Современная русская речь. Вульгарные формы русской речи.
14. Большой толковый словарь русского языка С. А. Кузнецова – Изд-во Норинт, Санкт-Петербург, 2004.
15. Рабинович Е.Г. Пушкин как элемент экспрессивной лексики: Лекция,

- записанная в рамках проекта "Звуковая энциклопедия". - СПб.: С.-Петербург. отд-ние Ин-та "Открытое о-во", 2001.
16. Т. Г. Никитина. Молодежный сленг. Толковый словарь – Изд-во Астрель, Москва, 2004.
  17. Логический анализ языка: Образ человека в культуре и языке / РАН. Ин-т языкознания; Отв. ред.: Н.Д. Арутюнова, И.Б. Левонтина. - М.: Индрик, 1999.
  18. М. А. Шелякин. Справочник по русской грамматике – Изд-во Русский язык, Москва, 2003.
  19. В. С. Елистратов. Толковый словарь русского сленга – Изд-во АСТ-Пресс книга, Москва, 2005.
  20. M. Šroufková, M. Vencovská, R. Pleský. Rusko-český a česko-ruský slovník. Leda, Praha, 1999.
  21. Е. А. Земская. Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения – Изд-во Русский язык, Москва, 1987.
  22. Е. А. Земская. Русская разговорная речь. Фонетика. Морфология. Лексика. Жест. – Изд-во Наука, Москва, 1983.
  23. J. Celerová, Z. Trösterová, I. Kalita. Praktická cvičení z ruského jazyka. Kap. 20 – Учите язык тинейджеров – PF UJEP Ústí nad Labem, 2003.
  24. Sborník přednášek z VI. konference o slangu a argotu v Plzni 15. – 16. září 1998 – Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 1998.
  25. O. Dlouhá. Česko – ruský odborný slovník policejně právní terminologie a kriminálního slangu. – Police history, Praha, 2002.
  26. O. Mališ, S. Machová, J. Suk. Současný český jazyk (Nauka o tvoření slov, lexikografie, slang) – Vydavatelství Karolinum Univerzity Karlovy, Praha, 1997.
  27. Jedlička, A. Základy české stylistiky, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1970.
  28. Есин, А.Б. Стиль//Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины. М. Высшая школа. - 2000.
  29. Ганич Д.И., Олейник И.С., Русско-украинский и украинско-русский словарь. – Киев: МП «Феникс», 1992.
  30. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Б.А.

- Серебренников, Е.С. Кубрякова, В.И. Поставалова и др.; Отв. ред. Б.А. Серебренников; АН СССР. Ин-т языкознания. - М.: Наука, 1988.
31. И. Калита. Фонетика русского языка. – PF UJEP Ústí nad Labem, 2002.
32. В. В. Виноградов. Основные этапы истории русского языка / Виноградов В. В. Избранные труды. История русского литературного языка. - М., 1978.
33. Русский язык: Справ. материалы: Учеб. пособие для учащихся/М.Т. Баранов. Т.А. Костяева, А.В. Прудникова; Под ред. Н.М. Шанского. - М.: Просвещение, 1993.
34. И. Ю. Свинцова. Культура русской речи и практическая стилистика русского языка – Gaudeamus, Hradec Králové, 2004.
35. Лаптева О.А. Русский разговорный синтаксис. Изд.2, Москва, 2003.
36. Н. В. Виноградова. Компьютерный сленг и литературный язык: проблемы конкуренции / Исследования по славянским языкам. - № 6. - Сеул, 2001. - С. 203-216.
37. *Термин - Википедия, свободная энциклопедия* [on-line]. 2008 , 27 марта 2008 [cit. 2008-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://ru.wikipedia.org/wiki/>>.
38. Словарь по экономике и финансам. Глоссарий.ru на www.yandex.ru.
39. Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля (в соответствии с современными правилами орфографии), тт. 1-4, 1863-66, on-line на www.yandex.ru.
40. Толковый словарь русского языка: В 4 т.//Под ред. Д. Н. Ушакова. - М.: Гос. ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935-1940, on-line на www.yandex.ru.
41. J. Stiessová, D. Brčáková, V. Mistrová. 15 уроков по русской морфологии. – Nakladatelství Karolinum Univerzity Karlovy, Praha, 2000.
42. V. Mokienko, A. Wurm. Česko – ruský frazeologický slovník. Nakladatelství Olomouc s.r.o., 2002.
43. В. Мокиенко. Л. Степанова. Т. Малински. Русская фразеология для чехов. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1. vydání, Olomouc, 1995.
44. L. Dvořák. Эй, чувак! Ruský slang aneb Český hambář jazyka ruského. Nakladatelství Horizont, Praha, 1995.
45. P. Wagner. Rusko – český technický slovník. Vydavatelství Montanex a.s.,

Ostrava, 1999.

46. <http://encyklopedie.seznam.cz>
47. <http://teenslang.su>
48. <http://www.grammar.ru>
49. <http://www.gramota.ru>
50. <http://ru.wikipedia.org>
51. Энциклопедия „Кругосвет“: <http://slovari.yandex.ru/dict/krugosvet>
52. Фундаментальная электронная библиотека „Русская литература и фольклор“: <http://feb-web.ru>
53. С. И. Левикова. Бытие и язык. - Новосибирск, 2004. - С. 167-173 – Молодежный сленг как своеобразный способ вербализации бытия., dostupné na <http://www.philology.ru/linguistics2/levikova-04.htm>
54. <http://www.jargon.ru>
55. <http://www.tyurem.net>
56. <http://slovník.seznam.cz>
57. <http://cpsy.ru>
58. <http://www.i-divadlo.cz>
59. Stylistický web na <http://www.phil.muni.cz/stylistika/index.htm>
60. <http://slanger.ru/>
61. Молодежный сленг и жаргон наркоманов – словарь в интернете - <http://annababina.narod.ru/>
62. <http://www.spravochiki.ru>
63. Жаргоны, жаргонизмы и сленг молодежи – словарь в интернете - <http://www.manual.jino-net.ru/ourlang.php>
64. Словарь русского молодежного сленга в интернете - <http://juliusex.ru/dicts/slengjunior2.htm>
65. Словарь компьютерного сленга - <http://compsleng.narod.ru/>
66. <http://www.centrfolk.ru/vlasov1.htm>
67. Livejournal „Любители русской диалектологии“ - dostupný na http://community.livejournal.com/ru_dialectology.

Přílohy:

1. Drama Černé mléko - str. 1 – 36
2. Drama Plastelína - str. 37 – 71
3. Drama Fantómové bolesti - str. 72 - 87